

Hur kan en individ som är utsatt för hedersrelaterat våld få skydd av det svenska samhället med hjälp av fyra olika lagstiftningar?

ÄMNE: Socialt arbete, C-kurs: Rättsvetenskap

SAMMANFATTNING:

Syftet med uppsatsen är att dels förklara vad hedersrelaterat våld innebär och hur det yttrar sig men även hur det går att skydda sig genom viss lagstiftning. Efter en genomgång av materialet framkommer det att det hedersrelaterade våldet innebär att förminska flickors och kvinnors utrymme genom att förbjuda de att klä sig som de vill, sminka sig, val av partner, val av utbildning och arbete och att kräva att de håller på sig till bröllopsnatten, som har som syfte att inte vanära och ta ifrån de manliga medlemmarna i släkten sin heder. Männens heder som är allt för dem förkroppsligas genom flickans och kvinnans kyskhet. Andra sanktioner är misshandel och det yttersta som familjen och släkten använder sig av är mord för att rentvå sig för att återupprätta hedern. Problemet som är relativt nytt i Sverige och västvärlden har lett till att svenska myndigheter (polis, skola, socialtjänst och sjukvård) inte hunnit utveckla tillräckliga arbetsmetoder och rutiner för att stävja det men det pågår ett febrilt arbete runt om i landet. Det har tillkommit skyddade boenden och socialtjänst, polis, skola, sjukvård, politiker och andra viktiga samhällsorgan utbildas för att lära sig vilka tecken de ska leta efter och vad de ska fråga om för att förstå att det kan handla om hedersrelaterat våld för att kunna erbjuda skydd. Flickor och kvinnor som fallit offer för och som fortfarande faller offer för det patriarkala hedersrelaterade våldet måste skyddas på grund av hotbilden. En del av de alternativ som kan erbjudas av samhället är en sekretessmarkering i folkbokföringen, kvarskrivning, namnbyte och fingerade personuppgifter. Statistiska beräkningar har visat att antalet som beviljas en eller flera av dessa säkerhetsåtgärder ökar kontinuerligt.

NYCKELORD: Hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap, arrangerade äktenskap, hedersmord, namnlagen, sekretesslagen, folkbokföringslagen, kvarskrivning, lagen om fingerade personuppgifter

TITEL: Hur kan en individ som är utsatt för hedersrelaterat våld få skydd av det svenska samhället med hjälp av fyra olika lagstiftningar

FÖRFATTARE: Sekretess

DATUM: Januari 2007

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Bakgrund.....	4
Syfte och frågeställningar.....	4
Avgränsning.....	4
Material och metod.....	5
Metodproblem.....	5
Etiska frågor.....	5
Före, under och efter osmanska riket.....	7
Migration.....	7
Bildandet av det egna hushållet.....	8
Sammanhållningen i familjen och släkten och det sociala könets betydelse.....	8
Vad är hedersrelaterat våld.....	10
Kontrollen av flickorna och kvinnorna.....	12
Arrangemanget av äktenskapet.....	13
Kyskhetens betydelse och konsekvenser av att förlora sin kyskhet.....	14
Vad förväntas av flickorna, kvinnorna, pojkarna och männen.....	15
Sanktionsmetoder mot flickor och kvinnor i hederskulturer.....	16
Vilka är det som drabbas och varför.....	19
Vad är orsaken till beteendet.....	20
I vilka samhällen sker hedersrelaterat våld.....	20
Rätt till insyn i offentlig verksamhet.....	22
Folkbokföringsregistret.....	23
Sekretesslagen.....	23
Skyddade personuppgifter.....	24
Sekretessmarkering.....	24
Vem/vilka ansöker.....	25
Vem har tillgång till sekretessmarkerade personuppgifter.....	25
Kvarskrivning.....	25
Fingerade personuppgifter.....	26
Namnlagen.....	28
Diskussion.....	30
Referenser.....	37
Bilagor.....	39
Författningar NJA 1994:86	

Inledning

Bakgrund

Ämnet som jag har valt att skriva om handlar om det hedersrelaterade våldet. Problemet som sådant är viktigt i socialt arbete eftersom det handlar om ett socialt och samhälleligt problem. Syftet med forskning och studier är att presentera och uppmärksamma olika problemområden och vad samhället och frivilliga organisationer kan göra för att förhindra att olika sociala problem uppstår.

Eftersom det hedersrelaterade våldet har blivit mer uppmärksammat forskas det också mer om den idag, vilket har underlättat för mig avsevärt. Det som ledde till att detta spörsmål blev aktuellt i samhället beror på att flickor och unga kvinnor gick ut i media och berättade om sina livsvillkor och förhållanden i hemmet.

Uppsatsen som är uppdelad i två kapitel inleds med en beskrivning av det hedersrelaterade våldet och historik. Efter det beskrivs en del av de säkerhetsåtgärder som samhället kan erbjuda.

Syfte och frågeställningar

Mitt syfte var från början att göra en kvalitativ studie men insåg ganska snabbt att det var svårt att få intervjua någon som är utsatt för det hedersrelaterade våldet, och ändrade därmed mitt syfte. Mitt syfte kom att ändras till att beskriva dels vad hedersrelaterat våld innebär men även att redogöra för hur dessa tjejer kan skydda sig i samhället och vilka skyddsåtgärder som kan erbjudas av samhället med hjälp av viss lagstiftning.

Frågeställningarna består av

- Vad hedersrelaterat våld är och vilka som drabbas av det
- Hur hedersrelaterat våldet tar sig i uttryck
- Vilka mekanismer som orsakar det
- Bakgrunden till problemet
- Vilka krafter som finns och påverkar
- Arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap som är en del av det hedersrelaterade våldet
- Hur problemet kommit till västvärlden
- Hur flickan/ den unga kvinnan kan skydda sig med hjälp av sekretesslagen, namnlagen, folkbokföringslagen och lagen om fingerade personuppgifter

Avgränsning

Jag har mestadels skrivit om flickornas och kvinnornas problem eftersom det är mer forskat om de än om pojkar och män som är utsatta för det hedersrelaterade våldet. Utöver det visar nuvarande forskning att flickorna och kvinnorna är mer utsatta än pojkarna och männen. Min avgränsning avseende det hedersrelaterade våldet, HRV har sträckt sig till det hedersrelaterade våldets mekanismer, bakgrund, orsak, hur det yttrar sig, hur det har "kommit" till västvärlden, ursprung (historia) men även hur kvinnans position ändras när familjen kommer till ett annat land. När det gäller viss lagstiftning som det redogörs för i denna uppsats har materialet däremot begränsats eftersom det finns en uppsjö av material.

Fokus i analysen, utöver en beskrivning av det hedersrelaterade våldet ligger dock på sekretesslagen som kan skydda enskilda individer i folkbokföringen genom en sekretessmarkering, kvarskrivning (folkbokföringslagen), lagen om namnbyte och lagen om

fingerade personuppgifter. Det finns andra sätt att skydda sig i samhället i kombination men även utan hjälp av aktuell lagstiftning, men redogörs inte för det här.

Material och metod

Detta är en deskriptiv uppsats som redogör för vad det hedersrelaterade våldet handlar om men uppmärksammar även fyra olika lagstiftningar i syfte att redogöra för hur en enskild individ som är utsatt för hedersrelaterat våld, HRV kan skydda sig i samhället för sin familj och släkt. De nämnda lagstiftningarna kan användas i samma syfte för att skydda en individ som har misshandlats av en make/maka, sambo eller före detta, barn som behöver skyddas gentemot sina föräldrar, oavsett ursprung, de som har varit medlemmar i en kriminell organisation som man har vittnat mot eller inte längre är medlem i. Enskilda tjänsteman som har ett arbete som kan innebära att det kan finnas en hotbild mot dem till följd av deras yrke kan också skyddas med hjälp av denna lagstiftning.

De metoder som jag använt mig av har bestått av att söka i bibliotekets databas MIMA där jag har sökt på begreppet heder där jag fick femtio träffar (de flesta handlar inte om det jag skriver om) hederskultur där jag fick 2 träffar, hedersrelaterat våld och hedersmord som jag fick nitton träffar på vardera. På en del av dessa fick jag respons och valde ut böcker som jag ansåg hade med ämnet att göra och som därmed var relevanta för min studie. Utöver det sökte jag gamla C- och D-uppsatser på biblioteket. Det fanns C-uppsatser där författarna fördjupat sig i ämnet på olika sätt. En del av dessa uppsatser har jag använt mig av eftersom författarna behandlade samma ämne som mig, om det hedersrelaterade våldet men fördjupade sig på olika sätt och hade olika fokus. Utöver det sökte jag även på Internet och fann mycket information. En del information från dessa hemsidor har jag använt mig av men det mesta har jag utlämnat eftersom den informationen redan fanns i den litteratur jag hade valt ut. Det är ypperliga hemsidor som går att använda sig av om man intresserad av att få snabb och kortfattad information om problematiken. Regeringen, Amnesty, Rädda Barnen (flicka.nu, FN, Fryshuset (elektra.nu) har hemsidor på Internet där de informerar om ämnet.

Metodproblem

Det har varit svårt att avgränsa sig vad avser att ta fram fakta om det hedersrelaterade våldet eftersom det är lite forskat inom detta område jämfört med många andra sociala problem och har därför fått ta vara på den befintliga information som finns. Det är ett relativt nytt socialt problem i Sverige. Det forskar däremot mer om detta idag eftersom det har väckt ett intresse inom socialt arbete på dels individnivå men även på samhällsnivå där intresserade forskare forskar i ämnet. Utöver det är det även en del utsatta flickor och unga kvinnor som har skrivit böcker eller medverkat i dem. Nackdelen med den forskning som har kommit är att forskarna har använt sig av varandras material och därmed skrivit om samma sak, även om en del av dem skiljer sig åt på en del punkter. På grund av detta kan det bli en del upprepningar.

Etiska frågor

Det finns två perspektiv och två tolkningar på detta problem. Det ena perspektivet och den ena sidan ser det hedersrelaterade våldet som ett universellt problem, att våldet ser lika ut oavsett om det är en etniskt svensk kvinna som misshandlas eller en kvinna med annan etnisk bakgrund medan den andra sidan har ett annat perspektiv och anser att det är skillnad på de två företeelserna.

Det mesta av materialet som jag har använt mig av består av forskare och författare men även kvinnor som själva är utsatta och som har velat berätta sin historia för att allmänheten ska få kännedom om hur de har haft det hemma. Denna grupp hänvisar till att det finns skillnader när en kvinna ifrån majoritetssamhället blir misshandlad och när en kvinna med annan etnisk

bakgrund blir misshandlad. När en kvinna med annan etnisk bakgrund blir utsatt hänvisar de till deras kultur. Två av författarna som jag använt mig av, Åsa Eldén och Paulina de los Reyes har ett annat perspektiv, de betraktar det som att problemet ser lika ut oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Både Eldén och de los Reyes som har gjort en kvalitativ studie har en annan syn på frågan än vad deras informanter har. Eldéns informanter som består av utsatta kvinnor med utländsk härkomst förklarar det med att det beror på deras heder och kultur. de los Reyes informanter som består av aktiva inom olika kvinnojourer i olika delar av landet hänvisar till att det finns skillnader i våldet mot kvinnor av män, beroende på etnicitet.

de los Reyes menar att kvinnor som är utsatta för våld, hot, tvång och förtryck måste ses i ljuset av de generella strukturer av könsförtryck och maktutövning i ett etniskt segregerat samhälle. de los Reyes vill att forskningen bedrivs med ett etnicitets- och könsmakts-perspektiv samt förklarar att våldet ter sig lika, oavsett ursprung. Hon säger vidare i sin bok att det inte finns några vattentäta skott mellan kvinnor som misshandlas av sin partner och unga kvinnor och flickor som misshandlas av föräldrarna och/eller andra familjemedlemmar. de los Reyes benämner problematiken för så kallat hedersvåld. Hon vill inte att omgivningen skall se problemet genom, som hon benämner det *”kulturiserande glasögon”*.

Sandgren (2006) menar att det inte går att vara fullständigt objektiv på grund av de erfarenheter och värderingar som vi har och som därmed påverkar beslutet om vad som skall väljas ut, var tyngdpunkten skall läggas, hur materialet skall organiseras och presenteras samt vilket ordval vi har. Han menar även att man skall redogöra för vilka som är ens synpunkter och värderingar.

Före, under och efter osmanska riket

Unga kvinnor hade stor frihet på 1200-talet, enligt gamla turkiska berättelser där det framgår att man förutsatte att flickor skulle kunna rida vildhästar och hantera svärd innan de ansågs mogna för äktenskap. Det berättas även om flickor som utmanat sina friare på svärdsdueller och att de bara gifte sig med pojkar som kunde besegra dem i fäktning. Turkarna som varit ett nomadfolk tidigare blev bofasta på 900-talet, i en tid då turkarna hamnade under islamiskt inflytande. När turkarna konverterade till islam försämrades kvinnans ställning. Kvinnans rätt att företräda sig själva ändrades till att fadern eller maken representerade henne. Pappan var den som gav sin tillåtelse, om flickan ville gifta sig. Den turkiska kvinnans ställning förändrades och hon förlorade sin självständighet och inflytande som anpassades allteftersom efter islamisk sedvänja, speciellt efter 1400-talet då det osmanska riket fick större inflytande. Haremssystemet som infördes under denna era särskiljde kvinnor och män från varandra. Osmanernas hem bestod av två avdelningar. Det ena var ett harem avsett för kvinnor och på grund av det förbjöds främmande män att besöka det. De enda män som fick besöka haret var mannen i huset, fäder, söner och bröder. Ordet "haram" som kommer från arabiskan betyder förbjudet. Eunucker hade till uppgift att bevaka haret gentemot andra män eftersom kvinnorna ansågs oförmögna och opålitliga att bevara sin dygd och sin kyskhet. I de lägre samhällsklasserna som inte hade råd med ett harem var det manliga släktingar som bevakade och beskyddade kvinnan. De flesta kvinnorna levde avskilt från männen och från samhället. Det rådde en strikt könsuppdelning i samhället. Kvinnorna skulle hålla sig hemma och ägna sig åt familjen medan mannen hade ansvar för göromål utanför hemmet, allt enligt den islamiska lagen sharia. Kvinnans rörelsefrihet begränsades och hon blev fråntagen sin självständighet. Enda sättet att vistas utanför hemmet var endast i sällskap med en manlig släkting. Enligt islam är kvinnans plats i hemmet och hon tilläts därmed inte att verka ute i samhället. Högutbildade kvinnor betraktades som överflödiga och utbildning ansågs vara skadligt. Flickorna skulle ändå giftas bort inom några år och skulle ha fullt upp med barnafödande och att ta hand om maken. Pappor eller andra manliga släktingar har ansvaret för flickorna tills de gifter sig, sedan tar maken över ansvaret. Kocturk-Runefors (1991) visar i sin undersökning att föräktenskapliga kontakter före äktenskapet är uteslutet (ibid).

Migration

Den ekonomiska tillväxten i Europa efter andra världskriget har bidragit till att den varit beroende av arbetskraft, framför allt till mindre kvalificerade arbeten. De som emigrerade kom framför allt från mindre industrialiserade länder i Europa, Nordafrika och Asien. Arbetskraften bestod huvudsakligen av arbetare som utvandrat med hjälp av myndigheterna i värdlandet och bilaterala överenskommelser mellan mottagarländerna. Överenskommelser gjordes med länder som Tyskland, Nederländerna, Belgien, Storbritannien, Frankrike, Österrike, Schweiz, Norge och Sverige. Männens familjer följde efter vilket ledde till att antalet invandrare ökade. Flera miljoner människor bosatte sig i Västeuropa. Värdländerna gjorde inga sociala satsningar som skulle kunna förbättra de invandrade arbetarnas livsvillkor för att därigenom integrera dem i samhället. Tillgången på arbetstillfällen var god, arbeten som var mindre eftertraktade av den inhemska befolkningen. Ofta var ekonomiska skäl huvudorsaken till utvandringen. I Sverige återfinns turkarna främst i Göteborgs, Malmös och Stockholms storstadsregioner. Denna grupp såsom grupper från andra länder är huvudsakligen koncentrerade till stadsdelar som har en större andel invandrare (Kocturk-Runefors, 1991).

Med utvandringen har männen fråntagits en stor del av sitt inflytande i samhället medan det för kvinnornas del har inneburit förbättringar eftersom det öppnat sig nya möjligheter för

henne såsom arbete utanför hemmet, egen inkomst och större rörelsefrihet. Deras ansvar som mor och hustru har dock inte förändrats (Koçturk-Runefors, 1991).

Bildandet av det egna hushållet

Det egna kärnhushållet bildas i nära anslutning till släktingar. Paren bor ibland i samma kvarter eller hyreshus som deras föräldrar, syskon, deras barn och andra landsmän gör. Kontakterna mellan de olika familjemedlemmarna är intensiva och nätverket för hjälp och bistånd är stabilt. Man vänder sig till familjemedlemmarna och inte samhällets instanser när olika former av behov uppstår. Kontakterna med det nya hemlandets befolkning är minimal. Gemenskapen mellan familjemedlemmarna ger de en viss grundtrygghet och motverkar den känsla av främlingskap och ensamhet som uppstår och hotar den enskilde i en främmande omgivning. Men den innebär även en ständig övervakning som framtvingar att man rättar sig efter gruppen. Det gruppcentrerade samhället är hierarkiskt uppbyggt. Rollfördelningen sker genom att vissa medlemmar har ett högre värde än andra i samhället (Koçturk-Runefors, 1991). Mäns sociala värde är högre än kvinnors, äldre högre än yngre och rika högre än fattiga (ibid). I dessa samhällen står föräldrarna för auktoritet, en auktoritet som inte bör ifrågasättas (Sjögren, 2003).

Sammanhållningen i familjen och slakten och det sociala könets betydelse

Familjer som kommer från Medelhavsländerna präglas av en stark familjesammanhållning, som omfattar hela slakten. De olika familjemedlemmarnas plikter och rättigheter är tydligt fastställda och könsrollerna tydliga och förutbestämda. Kvinnans roll, framhåller Koçturk-Runefors (1991) ligger i den privata atmosfären som omfattar hemmet och familjen. En kvinna som arbetade utanför hemmet äventyrade sina manliga släktingars rykte. Sexualiteten betraktades mer som en samhällets angelägenhet än som ett personligt val och bestämdes av familjen. Mannen befäster sin rätt att bestämma över kvinnans sexualitet, familjeekonomi, kontakter utåt och barnens utbildning medan kvinnans ansvar består av att uppfostra barnen och sköta hushållsarbetet. Då barnet får vissa kunskaper och färdigheter får han eller hon lära sig det som är ämnat utifrån dennes kön. När den har uppnått puberteten ska barnet ha lärt sig sitt ”ansvarsområde”(ibid).

En man som Koçturk-Runefors (1991) har intervjuat säger så här:

Vad finns det att säga om min familj. Skriv så här. Heder är det vi lever för. Heder är allt vi har. Heder är allt som jag och min fru kommer att lämna efter oss till våra barn. Detta förändras inte för att vi har flyttat till ett annat land (p. 220).

I en hadith (hörsägen = muntlig berättelse) i Koranen (Nylén, 2003) framgår det att enda sättet för en man att bli respekterad, ha sin stolthet och heder krävs det att hans ogifta dotter är oskuld. Hans mor, hustru och dotter får inte ha intima relationer med män. För att inte männen ska råka ut för vanära måste de bevaka kvinnan. Behovet av att kontrollera kvinnor kan spåras långt tillbaka i tiden och vanan är äldre än islam. Hedersetikern grundas i att kvinnor inte är kapabla att ta hand om och värna om sin kyskhet i manssamhället, det är de manliga släktingarnas skyldighet att bevaka hennes ärbarhet. En hederlig man definieras av Koçturk-Runefors (1991) som en man som är ärlig, inte stjälar eller bedrar och att hans kvinnliga släktingar (mor, syster, hustru, dotter och andra kvinnliga släktingar) bevarar sin oskuld. Bli någon av kvinnorna sexuellt antastade får han stämpeln hanrej (dålig). För att få respekt krävs det att mannen är hederlig och att kvinnan har skamkänsla. För att förbli en god och ärbar kvinna måste hon finna sig i att det är mannen som bestämmer för att hon ska förbli ärbar. Försakar kvinnan sina intressen genom att lyda sin far, sedan en make och sedan uppfostra flera välartade barn blir hon ofta mer respekterad än en ogift kvinna som inte underlåter sig

manlig kontroll. Hedersetikern kring kvinnlig sexualitet förekommer även i många icke-muslimska länder och är inte endast ett islamiskt fenomen. Denna moral som är djupt förankrad i de flesta kulturer runt Medelhavet utgör orsaken till att kvinnan har en underordnad ställning. Skammen hos kvinnan ligger i att hon har kvinnliga attribut och är en sexuell lockelse för männen. Det är endast kvinnor som tilldelas skammen för att de är just kvinnor (Koçturk-Runefors, 1991). På kurdiska och turkiska finns dels den manliga heder (shirif) som har att göra med ärlighet, att stå för sitt ord, att vara modig och visa sig generös och dels den manliga heder som sitter mellan kvinnans ben. Mannens och släktens heder är kopplad till kvinnans sexualitet och sedlighet som mannen förväntas ha uppsikt över (Ekström, 2005). Det är kvinnan och inte mannen som har ansvar för sitt sexuella beteende. Hennes hymen som skall vara intakt är viktig för familjens överlevnad och hennes oskuld är en familjeangelägenhet (Sjögren, 2003, Länsstyrelsen Skånes län, 2002). Det är avgörande för familjens ställning Kontrollen av kvinnans oskuld är viktig för att försäkra sig om att hon blir gift men även med hänsyn till familjens heder (Länsstyrelsen Skånes län, 2002). Sönernas beteende kan också sätta faderns heder på spel genom att de exempelvis hamnar i fängelse och därigenom vanhedrar hela familjen (Sjögren, 2003). Heder står för manlighet och mäns överlägsenhet och auktoritet gentemot kvinnan (Knutagård & Nidsjö, 2004). En enskild individ som handlar på ett sätt som strider mot kollektivets normer och värderingar kan leda till konsekvenser och negativa rykten för familjen och släkten. I dessa samhällen är kvinnornas rykten ett sätt att försäkra familjen en trygg ekonomisk relation med andra familjer. Beteendet som härstammar från deras forna hemländer och som de har tagit med sig till det nya hemlandet beror på att det inte finns en välfärdsmodell liknande såsom den i Norden. Detta har gjort att man förlitar sig på familjen och vänder sig till den den dagen man själv inte har förmågan att försörja sig. Man förlitar sig inte på samhället och den offentliga sektorn (Rapport från riksdagens tvärför politiska SRHR-grupp, 2006).

Julian Pitt Rivers (Wikan, 2004) definierar heder som:

Heder är en persons värde i egna men också andras ögon, det är hans värdering av det egna värdet, hans krav på stolthet, men det är också samhällets erkännande av detta krav, dess acceptering av hans anseende, hans rätt till stolthet.

Hedersrelaterat våld definieras av Länsstyrelsen i Stockholm som (Sjöblom, 2006):

Definitionen av hedersrelaterat våld varierar mellan de som anser att alla sorters mäns våld mot kvinnor med utomnordisk bakgrund är hedersrelaterat och de som vill begränsa definitionen till att handla om en specifik form av våld mot kvinnor och flickor som utövas med ett tydligt hedersrelaterat syfte och som förutsätter ett kollektiv.

En internationell definition av heder lyder så här (Sjöblom, 2006):

- våldet ses som en legitim, oundviklig handling för att straffa kvinnors olydnad, bevara familjens heder och värna om släktens sociala överlevnad
- hedersstänkandet har en avgörande roll och skiljer tydligt det här brottet från andra former av patriarkalt våld mot kvinnor och flickor
- våldet är planerat
- våldet är kollektivt sanktionerat och beslutat i vissa fall även kollektivt utövat
- förövarna beskyddas av merparten av släkt/kollektivet. Våldet drabbar individer av kvinnokön från det att de blir köns mogna, det vill säga från ca tolv-trettonårs ålder och under resten av livet

- våldet är först och fram för allt psykiskt (kränkning, skuld, skambeläggning, förödmjukelser, nedvärdering, indragen kärlek och omsorg, förföljelse, hot) och socialt (isolering, förbud att delta i normala aktiviteter i samhället, tvång till avvikande klädsel, avvikande beteende, deprivation/ekonomisk nöd, ofrivilligt bortförande)
- i förlängningen är våldet ofta även sexuellt tvång till önskat sex och/eller sex med okänd/önskad person genom ofrivilligt äktenskap) och fysiskt (från örfil till mord).
- våldet kan även drabba pojkar och unga män om de allierar sig med eller på något annat sätt stödjer eller beskyddar en flicka eller en kvinna som inte fogar sig
- ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning
- våldet kan även utövas mot individer av bägge kön på grund av sexuell läggning som av kollektivet utdöms som avvikande och mot kvinnor om de inte är fruktsamma.

Vad är hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld, HRV är en speciell form av våld mot kvinnor som baseras på såsom annat våld mot kvinnor, kontroll av deras sexualitet, val i livet och betraktas därmed som mannens egendom. HRV är vanligt förekommande i familjer som lever i kollektiv, i familjer som är hierarkiskt strukturerade. Kollektivet, dess identitet och deras normer och värderingar, baseras på heder (Sjögren, 2003). Familjen som är hierarkiskt konstruerad har tilldelat pappan en position på toppen som även är den som har makten inom familjen (Rapport från riksdagens tvärpolitiska SRHR-grupp, 2006). Därefter kommer mor- och farföräldrar och sedan mamman (Länsstyrelsen, Skånes län, 2002). Flickorna finns i botten av denna pyramid (Länsstyrelsen Östergötlands län, 2004). Familjen utgörs av pappa, mor- och farföräldrar, mamma, söner och döttrar men även farbröder, fastrar, morbröder, mostrar och kusiner (Länsstyrelsen Skånes län, 2002). Denna familjestruktur ger pojkarna större rättigheter och frihet än flickorna. I denna ”utvidgade familj” känner barnen och föräldrarna ansvar och förpliktelser gentemot varandra men även gentemot släkten. Man är inte en enskild individ, utan en familjemedlem. Anledningen är att familjen svarar för familjemedlemmarnas sociala och ekonomiska trygghet. Vem barnen gifter sig med får därmed både ekonomiska och sociala konsekvenser för den utvidgade familjen. I denna familjestruktur är heder kopplat till kollektivet och till släkten och individens agerande påverkar därmed hela familjen (Länsstyrelsen Skånes län, 2002). Männens representerar familjen utåt, i samhället och förvaltar hedern. Kvinnors sexualitet är ett hot mot männens heder. Deras heder är knuten till kvinnornas sexuella beteende. Har kvinnan försummat männens heder, genom att vara självständig eller bli våldtagen kan den räddas genom ett äktenskap. Det är offret och inte förövaren som belamras vid en våldtäkt. Äktenskapet kan rädda hedern för kvinnan och familjen. Gifter förövaren sig med sitt offer kan det på vissa platser anses rädda hedern (Wikan, 2004).

Enligt Wikan (2004) finns det vissa kriterier för en hedersrelaterad kultur. De är:

- en kollektiv förpliktelse att tillvarata familjens och släktens heder
- släktens rättigheter över individen och individens skyldighet att underkasta sig
- makt och kontroll och herravälde över kvinnors sexualitet
- flera personer inblandade i planering och genomförande.

Heder är en fråga om ett värde i andras ögon. Hedern förekommer inte i olika grader utan är absolut och kompromisslös. Hedern kan både återtas och förloras. Hedern är knutet till ett kollektiv, familjen, släkten, klanen eller stammen. I och med att hedern är en kollektiv angelägenhet och familjemedlemmar har gemensam heder kan den enes vanära drabba den andre. Heder ligger i det yttre och handlar om omvärldens värdering av en person oavsett

dennes moral. En familj och släkt blir vanhedrad genom en enskild persons handlingar, om den har ett nära släktskap. Heder anses vara något som män och inte kvinnor har, kvinnor har skam i kroppen. Att ha skam i kroppen innebär att kunna ta vara på sin sexualitet i enlighet med hederskoden. En kvinna utan skam kan bringa vanära över hela slakten. Skam som uppstår först när den blivit offentlig består av omgivningens värderingar. Vad folk säger är viktigt på grund av att det kan spolia en hel familjs heder och ära. Till följd av detta värnas det om privatlivet och det som sker inom den får inte bli en offentlig angelägenhet (Wikan, 2004).

Hedersetikerna är en norm som styr människorna i Medelhavsländerna. Det styr deras sätt att tänka oavsett deras religiösa bakgrund. Det är ett globalt problem men är vanligare på vissa ställen. Hedersetikerna finns och efterlevs i forna Jugoslavien, Grekland, Turkiet, Uzbekistan, Kazakstan, Afghanistan, Brasilien, Egypten, Indien, Iran, Irak, Jordanien, USA och i Norden (Koçturk-Runefors, 1991, Länsstyrelserna i Blekinge, Kalmar & Kronoberg, 2005). Ungdomar med utländsk bakgrund (syrianer, assyrier, kosovoalbaner, araber, italienare, marockaner, greker med flera) skiljer sig från ungdomar med etnisk svensk härkomst som är utsatta för våld. För den första gruppen handlar det inte enbart om en person som står för hoten och våldet. Sätts förövaren för den andra gruppen i fängelse försvinner hotbilden. Här fördöms även förövaren. I den första gruppen är det inte en enskild som har beslutat sig för att utsätta någon annan för våld, utan det handlar om ett uppdrag som har begärts av en hel grupp, familj eller släkt. Gärningen betraktas som en god gärning av omgivningen. Den som inte utför det tilldelade uppdraget blir utstött och degraderas till lägsta nivå i denna samhällshierarki och kan själv riskera att bli misshandlad eller dödad. En annan får då i uppdrag att utföra handlingen. Makten över den enskilde individens liv är större i hederskulturer och faders, äldre släktingars och de äldstes ord är lag. (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö 2006). De som kommer till Sverige får med sig sin kultur och det blir viktigt för dem att bevara kulturen (ibid). Wikan (2004) förklarar att hedersbegreppet bland en del invandrargrupper i Europa förändras och antar en mer konservativ riktning. En del som anser sig vara omgivna av fiender och att de lever i ett mindre civiliserat samhälle tillskriver heder en större betydelse. Hedersbegreppet förstärks och intensifieras. I exil blir därmed flickors kyskhet viktigare. Kyskheten kan av vissa grupper kontrolleras genom att flickan undersöks antingen när hon lever eller efter att hon blivit mördad. Gruppens överlevnad har prioritet över individens välbefinnande och i extrema fall även hans liv (Sjögren, 2003).

Nazand Begikhani fil. doktor i Bristol säger (Åsard, 2002)

I många traditionella samhällen står heder för en kollektiv identitet. Och den får sin konkreta form i kvinnans kropp. Kvinnans kropp måste skyddas och utsättas för en extremt sträng kontroll. Kvinnor måste bevara sin oskuld. Men i många fall av hedersmord har obduktionerna visat att nästan alla kvinnor som dödades var oskulder. De hade dödades, misstänkta för att de hade förlorat sin oskuld.

När en kvinna överträder gränsen drar hon vanära och skam över familjen och omgivningen och särskilt männen. För att hedern ska återupprättas måste kvinnan dö. Det är därför en far kan döda sin dotter. Hedersmord är en särskilt farlig del inom kurdisk kultur. Men det måste betraktas som endast en del. Så när man talar om kurdisk kultur och den kurdiska kulturen måste man akta sig för att brännmärka hela gruppen.

För att nå större kunskap om fenomenet hedersmord måste man beakta de politiska, ekonomiska och sociala aspekterna av en sådan företeelse.

– Jag vill påpeka att hedersmord inte enbart förekommer bland kurder utan i många samhällen i medelhavs- och mellanösternområdet.

Kontrollen av flickorna och kvinnorna

Kontrollen gentemot flickorna och kvinnorna görs framför allt av manliga familjemedlemmar men även kvinnor, i synnerhet mammorna och gifta systrar deltar i kontrollen. Ställer de inte upp på villkoren kan de själva bli utsatta för våld eller bli mördade (Knutagård & Nidsjö, 2004). Flickorna som Flodmark (1997) intervjuat berättar att de har hårda regler på vad de får göra och inte göra. Genom att rätta till misstag med våld och ibland mord är grundläggande för att systemet skall överleva. En mans heder kan hotas om flickan umgås med någon av det motsatta könet. Det kan även räcka med att det florerar rykten om att hon har umgåtts med någon av motsatt kön. Många flickor och unga kvinnor lever i en strikt kontrollerad tillvaro och tillåts inte att delta i aktiviteter som ingår i andra ungdomars liv (ibid). Länsstyrelsen i Skåne (2004) har uppmärksammat skillnaden av att vara förtryckt av sin man och av att vara förtryckt av en hel släkt där brottets och förtryckets motiv är att återupprätta hedern. Flickans kontakter och livsutrymme utanför familjen och hemmet är begränsade (ibid).

Pela Atroshi är en kvinna som blev mördad i Irak av hennes pappa och hennes farbröder 1999 för att hon ansågs vara försvenskad. Hennes lillasyster Breen vittnade mot sin familj och släkt i Sverige. Detta ledde till att två av hennes farbröder dömdes till livstids fängelse för mordet. I Irak blev de friade eftersom mordet ansågs hedersamt. Breen skrev sedan boken **Hedersmordet på Pela - lillasystern berättar** tillsammans med Lena Katarina Swanberg.

Pelas lillasyster Breen (Swanberg, 2002) berättar att när de blev äldre blev hennes pappa strängare och misstänksam mot allt i det svenska samhället. Han satte upp Pelas och Breens skolschema på kylskåpet. Utöver det ville han veta vilken tunnelbana eller buss de tog, hur många steg det var dit och hur många minuter det tog när de skulle till olika platser. De fick inte vara med på skolans utflykter, inte ringa till kamrater i klassen, inte klä sig så att kroppen förutom ansiktet syntes. Kortärmade tröjor var förbjudna, inte sminka sig eller ha slingor i håret (ibid).

Enligt Nylén (2003) kan en flicka vanära sin familj på olika sätt. Det kan vara:

- att hon har förlorat oskulden före bröllopet
- familjen inte har godkänt den hon haft sexuellt umgänge med
- att hon gjort en abort
- att hon inleder ett förhållande med en man bakom ryggen på sin familj
- att hon lämnar sin man utan skäl som kan accepteras av kvinnans eller mannens släkter
- att hon bär fel klädsel och anses vara en sköka som följd av sin klädsel samt att hon inte rättar sig efter att släkten påpekat detta
- att det cirkulerar icke fördelaktiga rykten om flickan och hennes familj. Den egna etniska gruppen anser att det finns en dålig kvinna bland hennes släkt
- att hon är en sköka för att hon är ute sent på kvällarna
- att hon kommer hem senare efter den utsatta tiden utan godtagbara skäl för att hon är försenad
- att hon har varit ute i samhället utan eskort/förkläde/kontroll när hon sågs av någon ur den egna etniska gruppen.

I folkgrupperna som nämnts tidigare är ovanstående nämnda beteenden exempel på brott som flickan begått gentemot kulturen och därmed försatt familjens anseende och heder på spel. Det är en allvarlig överträdelse och den kan leda till att familjen får ”gå med lågt huvud”. De kvinnliga släktingarna, mamman och systrarna till en kvinna som överträtt de oskrivna

reglerna kan komma att betraktas som skökor, att de har uppfostrat sin döttrar fel samt att de bor ihop med en person som dragit skam över släkten. För de manliga släktingarna, pappan och bröderna blir det också ett problem eftersom de inte anses ha haft kontroll över dottern eller systemen (Nylén, 2003).

En 13-årig flicka omhändertogs enligt lagen om vård av unga, LVU på grund av att hon var hårt kontrollerad i skolan av fadern som rörde sig runt skolans byggnader under rasterna. Fadern fick vid ett tillfälle se henne prata med en pojke. Han tog dottern med sig ut i bilen till en avskild plats där han på egen hand undersökte om hon hade mödomshinnan kvar (Länsstyrelsen Skånes län, 2002).

Efter mordet på Breens syster Pela utfördes en gynekologisk undersökning i syfte att kontrollera om hon hade sin hymen intakt (Breen & Swanberg, 2002).

Arrangemanget av äktenskapet

Bremer, Brendler-Lindqvist och Wrangsjö (2006) definierar ett arrangerat äktenskap som att någon annan än de blivande makarna, ofta parternas familjer eller andra släktingar som utsett just dem att bli makar. Arrangerade äktenskap är inte detsamma som tvångsäktenskap.

Här föreligger en skillnad genom att parterna uttryckt sin vilja/motvilja att ingå äktenskap givna (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö 2006). Det är inte omöjligt att det kan finnas ett slags indirekt tvång, även i arrangerade äktenskap (Schlytter, 2004). Moderna äktenskap betonar gemenskap och kamratskap och diskuterar könsskillnader, medan de traditionella tar könsrollerna för givna (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö 2006).

Kvinnor gifts bort i regel när de är 15-17 år (Knutagård & Nidsjö, 2004). Enligt Justitiedepartementet (2006) och Åström och Alas (2004) förekommer det att flickor blir bortgifta som barn (ibid). Anledningen till att flickorna gifter sig tidigt, i låg ålder beror på att man vill försäkra sig att flickan är "ren" och oskulden bevarad. Det är då lättare att gifta bort henne samt att hennes familj bemöts med respekt av andra. Även pojkar gifts bort i tidig ålder (Knutagård & Nidsjö, 2004). Att vara förälskad är av underordnad betydelse eftersom äktenskapet inte betraktas som en enskild angelägenhet utan betraktas oftast som en ekonomisk nödvändighet och en religiös förpliktelse. Flickan/kvinnan kan ge sitt samtycke till att gifta sig men anses inte alltid nödvändig och kan därmed giftas bort. I kulturer runt Medelhavet och som avser både kristna och muslimska folkgrupper som styrs av heder finns det en stark press att uppfylla föräldrarnas krav att gifta sig med en som de anser vara lämplig (Koçturk-Runefors, 1991, Knutagård & Nidsjö, 2004). Antropologer förklarar att det är först när kvinnan tillhör en man och får barn som hon har något egentligt värde. Mannen äger barnen och mer eller mindre också sin kvinna (Shalmasi, 1997).

Äktenskapet är en ekonomisk överenskommelse som brudgummens familj tar initiativ till och förhandlar med brudens familj om villkoren. En del av "affärsavtalet" blir kvinnans orörda kropp. Kvinnan ingår i familjegrupper som styrs av fäder och bröder (Wikan, 2004). Kvinnan "ges" bort av fäder och bröder som brud, som en gåva åt andra män där målet är familjens välgång. Äktenskapet används som ett medel för att hålla henne borta från den offentliga arenan (Åström & Alas, 2004). Syftet med att döttrarna ska hålla på sig tills de gifter sig, tyder på en kontroll och "ett" ägande" från mannens sida. Anledningen till att kvinnor gifts bort i tidig ålder beror på att man vill gifta bort kvinnorna medan mödomshinnan är intakt. Det krävs ett bevis av flickan/kvinnan att hon varit kysk på grund av att hon efter bröllopsnatten ska visa upp ett stycke lakan eller en näsduk, med blod på. Finns det inga bevis efter bröllopsnatten kan pojken skuldbeläggas för hans oförmåga att genomföra ett

samlag eller att flickan belamras för att hon inte var oskuld. En sådan sak ses det allvarligt på med tanke på att det bringar en skam över familjen och släkten. Har döttrarna sin oskuld intakt betraktas de som hedervärda och kan därmed räkna med bättre giftermål och förutsättningarna för en mer förmånlig hemgift är därmed större. Döttrarna betraktas som en handelsvara och får räkna med att offra sig för familjens och släktens bästa (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö, 2006). Männerna tillåts ha sexuella kontakter med kvinnor ur majoritetsbefolkningen innan giftermålet men när de ska gifta sig utsätts de för ett släktryck och förbud mot att gifta sig utanför den egna etniska gruppen. När de ska gifta sig med en flicka från den egna etniska gruppen har de och deras familj krav på att den tilltänkta är oskuld (Wikan, 2004). Föräldrarna väljer ut en presumtiv make till flickan/kvinnan eller ställer upp med förslag på lämpliga äktenskapskandidater och ser till att de presenteras för varandra. I en del fall kan dottern eller sonen ha ett visst inflytande över valet av tilltänt partner genom att de får välja bland flera tänkbara kandidater eller ta ställning till föräldrarnas val. Många gånger är det fråga om äktenskap med en kusin (Schlytter, 2004). Paret får tillfälle att träffas innan de bestämmer sig för att gifta sig eller att avstå. Antar de "erbjudandet" gifter de sig efter relativt kort bekantskap. Unga människor kan i vissa kontexter ses som opålitliga att finna en passande partner åt sig själva. En konsekvens av detta blir att föräldrar, släktingar, och vänner agerar som äktenskapsförmedlare och försöker därmed att hitta rätt partner som vederbörande sedan skall godkänna. Kvinnan har en underordnad roll jämfört med mannen och äktenskapet ingås därmed inte på lika villkor (Åström & Alas, 2004).

Vigselakten innebär inte att de har gift sig, inte förrän de har haft ett regelrätt samlag. Genom ett fullbordat samlag får äktenskapet full legitimitet och mannen gör då flickan till kvinna. Mannen anses omanlig om han inte klarar av att genomföra ett samlag samt anklagas för att han inte känner någon attraktion till det motsatta könet (Koçturk-Runefors, 1991, Knutagård & Nidsjö, 2004)

Kyskhetens betydelse och konsekvenser av att förlora sin kyskhet

Flickor får inpräntade i sig från barnsben att inte äventyra sitt rykte och sitt anseende genom att exempelvis förlora oskulden eller att de ska få reda på att någon sett henne på. En kvinna som lever utan sin familj riskerar att få dåligt rykte. Många gånger stödjer mamman pappan genom att kontrollera sin dotter.. Att inte vara oskuld på bröllopsnatten kan innebära en risk för sitt liv. Det räcker med att man misstänker att hon har befunnit sig på en plats som kopplas till sex, ett diskotek eller ett läger kan ge ett dåligt rykte (Koçturk-Runefors, 1991). Flickornas beteende och deras oskuld har haft och har fortfarande ett symboliskt värde (Sjögren, 2003). En kvinna som förlorar sin oskuld före bröllopet riskerar att förlora sitt liv. Hon är stämplad som en hora och en hora måste "försvinna" och uteslutas ur familjen eller dö för att de manliga släktingarnas heder skall återupprättas. Det behöver inte nödvändigtvis innebära att hon gjort det i bokstavig bemärkelse. Det kan räcka med rykten för att kvinnan skall försättas i fara (Eldèn, 2003). Den undersökning som Schlytter (2004) har gjort visar att det är viktigt att flickorna inte haft ett sexuellt umgänge före giftermålet samt att sedvänjan har större betydelse för flickorna än för pojkarna. Enligt Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige, ROKS (2003) är det många unga kvinnor som tar kontakt med kvinnojourerna som berättar att de ska giftas bort eller att de är rädda för att giftas bort under en kommande semester i hemlandet. En del av kvinnorna accepterar det men är rädda eftersom de inte längre är oskulder. Ofta vill dessa flickor ha hjälp med att hitta en läkare som kan sy ihop mödomshinnan. En del flickor bestämmer sig för att fly hemifrån med följderna att de aldrig får träffa sin familj. En del av dessa flickor är medvetna om att de blir mördade om de påträffas av släkten (ibid).

Kvinnojour 1 berättar (de los Reyes 2003):

det som är gemensamt för föräldrarna till de flickor som söker sig till oss är att de oroar sig över döttrarnas sexualitet. "Hon får inte bli förstörd" som många uttrycker det. Det viktigaste är att oskulden bevaras till dess giftermål ingåtts med av föräldrarna, inte nödvändigtvis av dottern godkänd partner samt att ingen släkting, bekant eller någon annan ens får misstänka att det inte skulle vara fallet vilket förklarar den hårda kontrollen. Det får inte finnas minsta tvivel ifråga om flickans oskuld. Alltså får hon inte oövervakat träffa (enligt föräldrarna) olämpliga personer, vilket i många fall definieras som alla utanför föräldrarnas nätverk. Inte bara motsatt kön brukar innebära att någon är olämplig, det kan även röra sig om kvinnliga vänner som inte delar föräldrarnas normer.

Fadime Sahindal sa i en intervju i Aftonbladet (Aftonbladet, 4 augusti 1998):

Som ung kvinna är ens öde redan utstakat. Man kommer att bli bortgift med en man som ens föräldrar valt ut och sedan bli hemmafru. Det enda vi tjejer begär är att få leva ett normalt liv.

Fadime berättar vidare i en dokumentär av Marianne Spanner (2002) om det stränga kravet på flickor att vara oskuld ända fram till bröllopsnatten. Men eftersom alla inte är det, händer det att de tar kontakt med svenska gynekologer och låter sy ihop mödomshinnan. Flickan måste nämligen kunna visa upp ett blodigt lakan efter bröllopsnatten (ibid).

Kvinnojour 2 säger (de los Reyes, 2003):

"Vår heder ligger mellan dina ben". Det finns ett uttryck... >>Om du drar din ena fot lite längre än den andra foten, när du går <<... " då betyder det att hon går snett i det spåret som dom har ritat upp för henne, att hon är begränsad. Hennes rättigheter är begränsade, hennes beteende är begränsat, och då betyder det att hon ska lyda hela vägen. Om hon begär ett brott... Brott enligt dem är att om hon inte lyder eller att hon inte lyder eller att hon förlorat oskulden. Om hon drar skam över familjen, då döms hon till döden. Domen kommer redan när hon är en liten flicka att om hon gör detta, då är hon död. Det betyder att flickan hela sitt liv ska komma ihåg dom där meningarna, att om hon inte lyder, då kommer hon att bli mördad. Och hon lever med det här, hela livet. Då är det exakt som , tycker jag att det blir exakt som att dom dödar flickan... Det behöver inte handla om vapen mot hennes huvud. Man tar ju livet av henne psykiskt.

Vad förväntas av flickorna och kvinnorna och pojkarna och männen

Den roll flickan tilldelas är att hålla på sig till bröllopet, föda barn och ta hand om man och hushåll. Förväntningarna som ställs på flickorna hemma och i skolan/samhället är större jämfört med pojkarna. Flickor som tar intryck av svensk kultur, svenska sedvänjor och det svenska samhällets värderingar önskar många gånger en förändring för att få göra samma saker som deras jämnåriga som att exempelvis umgås med klasskamrater på fritiden, besöka badhuset eller att följa med på en klassfest. Detta utmanar föräldrarnas syn på en bra flickas uppförande som förväntar sig att flickan ska fortsätta att lyda och leva inom familjen (Länsstyrelsen Skånes län, 2002). Det förväntas av flickorna att de är skygga och undviker närmare kontakt med någon av det motsatta könet. Om flickor har närmare kontakt med

pojkar får de dåligt rykte och betraktas inte längre som lämpliga att gifta sig med, medan pojkar har fördelar av alla "promiskuösa" flickor (Knutagård & Nidsjö, 2004).

de los Reyes (2003) skriver att för många av dessa flickor har kontrollen och olika former av bestraffning tilltagit när flickorna kommit i puberteten. Hon skriver även att föräldrarnas, ofta faderns, inom citationstecken, grundar sig enligt hennes informanter i en oro för att döttrarna ska betraktas som "dåliga flickor". Flickornas beteende, umgänge och anseende som kontrolleras blir en familjeangelägenhet. Vidare skriver de los Reyes (2003) att fäderna är de som oftast misshandlar sina döttrar men att det inte är ovanligt att flera personer är inblandade. Bröder, far- och morbröder kan vara delaktiga i misshandeln (ibid).

Sanktionsmetoder mot flickor och kvinnor i hederskulturer

Tvång, våld och mord i hederns namn är en kulturspecifik företeelse som sker i samhällen med patriarkala familjesystem som utgörs av ett gruppcentrerat skamtänkande. Kvinnor som inte anpassar sig efter familjens önskemål såsom klädval, uppträdande och framtidsplaner hotar släktens attraktionskraft på äktenskapsmarknaden. Kvinnor som beryktas om att vara egensinniga eller promiskuösa hotar de andra flickorna i familjen och deras möjlighet till giftermål (Länsstyrelsen Östergötland, 2004). Mäns heder som är kopplade till kvinnans sexualitet måste återupprättas genom att flickan måste dö om hon har fått en horstämpel socialt och/eller fysiskt. Syftet med dessa sanktioner som är att upprätthålla och återupprätta familjens heder är kopplad till kulturella föreställningar om rykten, oskuld och heder. De som straffas har brutit mot kulturella och religiösa regler. Hot om hedersmord är ofta sanktionerat i ett familjeråd. I samhällen med feodala strukturer, utan en centralmakt, utan gemensamma lagar och domstolar eller juridiska strukturer har människor reglerat sina liv genom familjeråd. Anledningen till att sådana samhällen uppstår har som syfte att skydda gruppens eller klanens överlevnad. Idag är dessa familjeråd förtryckande och kriminella i dagens samhälle. Tidigare hade de en skyddande funktion. Familjerådet fungerar som ett beslutsforum för en hel släkt eller klan. Det är i dessa forum som beslut tas och de har stöd och acceptans från flera, utöver de som utför mordet.

Dakhaz, den äldste farbrodern som var involverad i mordet på Pela sade vid ett tillfälle till Breen (Åsard, 2002):

Om en av våra döttrar sover ute måste mördas.

Pela hade rymt hemifrån och farbröderna kom hem till Breens familj för att fundera på vad de skulle göra (Åsard, 2002).

HRV spänner från restriktioner i det dagliga livet till hedersmord. Följer inte individen de uppsatta villkoren och bryter mot dem, eskalerar sanktionerna av familjen som inte accepterar flickans beteende. När flickan kommer i puberteten är det inte ovanligt att våldet trappas upp. Restriktionerna utgörs ofta av förbud att delta i gymnastiken, duscha i skolan, att delta i simlektioner och sexualundervisning. Att åka på klassresor, gå på fritidsgården, klä sig som de vill, ha håret som de vill eller att sminka sig är i många familjer uteslutet. Flickorna är även tvungna att komma hem direkt efter skolan (Wikan, 2004, Länsstyrelsen Östergötland, 2004, Eldén, 2003). Föräldrarna övervakar vart de går, till vem de går, när de kommer hem och vem som ringer till dem. De undersöker även dagböcker, brev, mobiltelefoner, datorer och mejl med mera (Knutagård & Nidsjö, 2004). Flickan får inte ha samma kläder som tidigare när hon kommer i tonåren. En kort kjol som tidigare var harmlös är nu ifrågasatt eller förbjuden. Föräldrarna börjar kontrollera hennes kläder, hennes skolschema och vilka

kompisar hon umgås med. Hon måste hem till skolan direkt efter skolan och ha de kläder som föräldrarna väljer ut. Hon kan inte längre ha pojkisar som kompisar och en kvinnlig väninna kan bli ifrågasatt. Föräldrarna tror att det skulle påverka deras dotter negativt (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö, 2006). I hemmet har de sysslor som att laga mat, lägga småsyskon, städa och tvätta med följderna att det blir lite tid över till läxor och skolarbetet, (Wikan, 2004). Flera av flickorna som intervjuats av Flodmark (1997) menar att deras bröder har andra regler än de själva. En av flickorna berättar att hennes bröder får lov att gå på disco och också ha flickvänner (ibid). Pojkarna har större friheter och rättigheter. I hederskulturer anses föräldrar veta vad som är bäst för sina barn, till och med när barnen kommit upp i åren menar Bremer, Brendler-Lindqvist och Wrangsjö, (2006).

Pelas lillasyster Breen som även medverkat i en dokumentär berättar om hur de hade det hemma hos familjen (Åsard, 2002):

Vi fick inte handla själva eller fika. Det var en katastrof för min pappa. Det skulle förstöra familjens rykte. När Pela kom hem 5 minuter för sent bråkade hon och pappa

Breen säger vidare om sin syster, att Pela ville vara som en vanlig människa, utbilda sig, träffa kompisar på café, umgås med svenskar, klä sig som hon vill, inte som pappa bestämde. Vi fick inte sitta och titta på svenska kanaler, fick inte lyssna på musik (ibid).

Anledningen till att kvinnor mördas beror på att de har vanhedrat familjen och släkten. Misslyckas kvinnan med att bevara sin kyskhet, även om hon utsätts för exempelvis en våldtäkt, innebär detta en stor tragedi för familjen. Män mördas som hämnd eller på grund av deras sexuella läggning (Knutagård & Nidsjö, 2004). En pojke med utländsk bakgrund är utsatt för HRV genom att han mot sin vilja tvingas att minutiöst kontrollera sin syster (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö, 2006). Män kan utöva sin makt genom att utsätta kvinnor för fysiskt våld men även genom andra våldsförmer som hot, kontroll, sexuella trakasserier och dödligt fysiskt våld (Länsstyrelsen Östergötland, 2004). Vanäran som blir svår att göra sig av med kan leda till blodsutgjutelse och vendettor som benämns namus davasi - en hederssak. I och med att hedern gått förlorad, utan att kvinnan varit delaktig i "samspelet", blir det angeläget för familjen att vidta förebyggande åtgärder mot allt som kan ge de dåligt rykte (Koçturk-Runefors, 1991). Det finns starka incitament att handla och agera. Innan mordet har andra lösningar redan prövats och förkastats. Genom dödandet återupprättas förutom hedern även familjens och släktens anseende. Det finns ett tvång att försvara förutom den egna och familjens heder, även ett tvång att försvara släktens heder (ibid).

Hedersmord definieras av Flodmark (1997) som:

mord på en släkting, oftast då en kvinna för att återställa släktens heder som de anser att kvinnan på något sätt har smutsat ned. Fäder eller bröder dödar sina döttrar eller syskon för att de inte vill följa familjens tradition och acceptera till exempel ett äktenskap med någon som familjen valt ut, eller för att de haft kärleksrelationer med någon som familjen inte accepterar. Hedersmord är det yttersta uttrycket av det patriarkaliska våldet.

Andra sätt att tvätta bort skammen är genom att:

- arrangera en trafikolycka
- knuffa henne utför ett stup eller liknande
- tvinga henne under direkt eller indirekt hot att inta gift t.ex. mediciner eller bekämpningsmedel som ska ge sken av självmord eller olyckshändelse

- en gärning som berövar henne livet
- kasta syra på kvinnan
- att hon brännskadas eller hota henne så att hon själv brännskadar sig (ibid).

Pelas lillasyster Breen berättar att när hon blev äldre blev pappan mer sträng. Familjen var bjuden på hennes mammas kusins bröllop och hon var glad, för på bröllop får man dansa, men hennes pappa tyckte det var fel och förbjöd henne från att dansa. Breen var fjorton år och då fick hon inte dansa mer. Hennes farfar hade sagt till hennes pappa att han skulle se till att de slutade dansa (Breen & Swanberg 2002).

Många av flickorna lever ett dubbelliv – ett i familjen och ett annat i skolan. I skolan testar de gränserna medan de i hemmet kan reglerna och håller sig inom fastställda ramar. Denna dubbla socialisering kan leda till (Knutagård & Nidsjö, 2004):

- hot från familjen angående flickornas sätt att leva
- stränga regler avseende fritid, val av kamrater, val av kläder
- flickorna kommer i kläm mellan två kulturer som de hanterar genom att leva ett dubbelliv
- total kontroll från pappa/bröder
- få eller inga kontakter utanför skolan
- hot som övergår till våld och dödshot från familj och släkt
- får inte välja vem de ska gifta sig med –väljs ut av familjen
- familjen kontrollerar arbetstid/skoltid genom att exempelvis lämna och hämta flickorna.

Enligt Nylén (2003) är hedersnormerna och gränserna olika i olika släkter. Det kan ske genom social utfrysning eller att kvinnan gifter sig med en man som släkten godkännt. Därmed är det den blivande maken och hans släkt som tar över hedersansvaret. Andra menar att skammen endast kan tas bort genom att kvinnan dödas, ett hedersmord. Schlytter (2004) menar att fäderna hävdar sin rätt att följa de seder och värderingar de haft med sig från sitt hemland. De hävdar i både ord och handling att gruppens normer skall gå före samhällets (ibid). Flickornas och kvinnornas livssituation är präglad av hot och misshandel som begränsar deras möjligheter till ett vanligt liv. Hedern återupprättas för alla, hela släkten, hela kollektivt. Det är viktigare än att en i släkten får fängelse i livstid (Knutagård & Nidsjö, 2004).

Kickis Åhrè Älgamo (Socionomen 7/2004) menar att grundproblemet vid hedersrelaterade brott är att hela släktens heder är kopplad till kvinnans sexualitet. Om hon klär sig utmanande eller uppfattas leva västerländskt vanäras hela släkten och hennes beteende måste då rättas till. Makt och kontroll är alltid grundorsaken vid all slags misshandel men skillnaden är att i hederskulturer har kvinnan hela släkten emot sig. Enligt Åhrè Älgamo trappas våldet upp successivt från örfilar till hot och misshandel. Om inte det ger effekt blir flickan utfrysad eller så gifts hon bort. Åhrè Älgamo betonar även att HRV inte har något om religion att göra utan kultur och tradition (Socionomen 7/2004).

Flickan försöker många gånger innan stå ut och prövar olika anpassningsstrategier för att överleva. Förtrycket de utsätts för av familjens och släktens män, tvingar dem att bryta upp kontakten med familjen och får gömma sig i årtal (Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige, ROKS, 2003). För att komma bort ifrån våldet eller hot om våld tvingas ofta dessa tjejer och kvinnor att bryta upp alla släkt- och familjeband (Berglind, Grundström & Lindelöf, 2003).

Vilka är det som drabbas och varför

Hedersvåldet drabbar inte endast döttrar, systrar och andra kvinnliga släktingar som bevakas och straffas av pojkar och män. Det drabbar även pojkarna och männen som är ålagda att straffa sina kvinnliga släktingar (Ekström, 2005). Män är också offer för detta genom att de tvingas leva i ett system som kräver att de måste bevaka och förtrycka sina systrar och kusiner. Syftet för männen är att visa den "rätta" vägen och se till att de kvinnliga släktingarna underkastar sig de regler, normer och värden som finns (Knutagård & Nidsjö, 2004). Både männen och kvinnorna deltar i utövandet av våldet och förtrycket. Männens deltagande beror på att deras heder är knuten till kvinnornas sexuella beteende (Länsstyrelsen Östergötland, 2004, Sachs, 1984). Kvinnorna deltar på grund av att de är ansvariga för barnens uppfostran och belamras därmed om flickan bryter mot normerna. I hedersrelaterade miljöer är det flickan som skuldbeläggs för sitt beteende. Att hon har brutit mot normerna anses vara ett felsteg som inte går att korrigeras (Länsstyrelsen Östergötland, 2004). Kvinnorna utmanar inte männen och deras heder i och med att de är medvetna om att det minskar deras anseende i andras ögon. En annan orsak till att de inte utmanar männen beror även på att de är medvetna om att männen (även kvinnor) kan använda sig av olika sanktionsmetoder för att inskränka kvinnors utrymme genom tvångsäktenskap, misshandel, direkta och indirekta hot samt mord som tillgrips när alla andra metoder är uttömda (ibid).

I puberteten tar barndomen slut och könsskillnaderna och uppfostran börjar skilja sig åt. I 9-10 årsåldern får inte flickor leka med andra pojkar än sina bröder. Flickor får lära sig att vara lydiga, tystlåtna, arbetsamma och hålla på sig medan pojkarna förväntas vara starka, djärva och modiga. När pojkarna blir vuxna uppmanas de till att vara nyfikna på kvinnor och att bevaka familjehedern genom att hålla ett vaksamt öga på sina mammor, systrar och kusiner (Koçturk-Runefors, 1991). Den som lever i en hederskultur har den sociala kontrollen inbyggd i sig. Han eller hon styrs av sitt dåliga samvete. Den sociala kontrollen i en skamkultur ligger hos gruppen. I en skamkultur gäller det att som Koçturk-Runefors (1991) uttrycker det "att inte tappa ansiktet" och inte göra bort sig (ibid). Medlemmarna i samhället bevakar varandra (Sjögren, 2003).

En del av de los Reyes (2003) informanter hävdar att kontrollen av flickorna är knuten till hedern men att kontrollen även utgörs av traditionella och religiösa seder. Informanterna säger även att hedern är relaterad till männens eller släktens kontroll över kvinnans sexualitet. Vad gäller döttrarnas situation anser föräldrarna sig ha rätt att kontrollera deras umgänge, klädval och beteende. Syftet med föräldrarnas kontroll är att döttrarna inte ska ge upphov till ryktesspridning eller misstankar om att de ägnar sig åt sexuell aktivitet. Ett umgänge med män och då framför allt med annan religion eller annan nationalitet uppfattas som ett hot och ett brott mot familjens heder. de los Reyes (2003) tillägger att:

Föräldrar kontrollerar sina barns umgänge, beteende och val i livet inte är ovanligt, men frågan är vilka omständigheter som gör att kontrollbehovet tar sig uttryck i bruket av våld eller våldshot.

Vad är orsaken till beteendet

Siv-Britt Björktomt (Socionomen, 7/2005) anser att det finns fem olika orsaker till att våldet uppstår:

- *integrationssvårigheter*
- *generationskonflikter*
- *norm- och värderingskonflikter*
- *mäns makt över kvinnor*
- *problem som är specifika för varje flicka och familj*

Masoud Kamali, sociolog på Mitthögskolan säger om Fadimes pappa Rahmi (Spanner, 2002):

- Att oftast är felet, man tror att har man ett arbete har man kommit in i samhället. Arbete är lika med integration, det är också fel. Har Rahmi Sahindal ett arbete i tio år, däremot hela fritidskonsumtionen exempelvis var segregerad. Vänner och bekanta var inte en del av det svenska samhället, varken mentalt eller fysiskt och det gör naturligtvis att han så att säga bevarar sina föreställningar som har funnits där han kommer ifrån. Många traditionella värderingar förstärks i exil.

Björktomt (Socionomen, 7/2005) menar att HRV är komplext och kan vara svårt att upptäcka. Hon beskriver HRV som en pil som pekar framåt. Längst bak i pilens skaft, placerar hon en lugn och kärleksfull familj men där strukturer av hedersrelaterat förtryck finns under ytan. När flickorna blir äldre och kommer in i puberteten ökar kontrollen, deras liv blir begränsade genom frihetsinskränkningar, förtryck, hot och våld (ibid).

Den som har blivit utsatt får statuera ett exempel för andra. Alla familjemedlemmar och släktingar vet vad som kan hända om de inte anpassar sig efter den gällande ordningen. För individen är det en absolut skyldighet att underordna sig kollektivet och klanens huvudman (Koçturk- Runefors, 1991). Återupprättandet av hedern uppkommer samtidigt som det blir allmänt känt att överträdaren är mördad. Mordet är kulmen på en process som pågått under en längre tid. Tidigare har flickan eller kvinnan tillrättavisats på andra "mildare" sätt som misshandel eller med inskränkning av rörelsefriheten. Ett mord är det sista familjen tar till för att få tillbaka den ifrågasatta hedern. Begravningsceremonier för de som mördats i hederns namn är inte tillåtna. De betraktas som avskum och paria även efter att de dödsats (ibid). Breen (Breen & Swanberg, 2002) berättar att Pela inte fick någon gravsten när hon begravdes. Hennes mamma hade köpt en där det stod Pela och när hon föddes och dog. På stenen stod det inte hennes efternamn, Atroshi för att deras pappa inte skulle behöva skämmas men han förbjöd sin fru och Breen att ha den stenen på Pelas grav (ibid).

I vilka samhällen sker hedersrelaterat våld

Ekström (2005) understryker att HRV och hedersmord förekommer i alla samhällsklasser i många länder eller kulturer där de stora världsreligionerna som kristendomen och islam finns och har ett stort inflytande. Inom alla religioner och trosuppfattningar förekommer hedersmord. Det sker bland kristna, muslimer, hinduer och buddhister liksom bland icketroende och ickereligiösa och handlar därmed om traditioner och inte religioner (Wikan, 2004, Sachs, 1984). Wikan (2004) betonar att HRV och hedersmord grundar sig i specifika föreställningar om heder som förekommer inom alla världsreligioner. I enstaka folkgrupper i Nordafrika, Mellanöstern, Central- och Sydästen och Europa sker det hedersmord. På

landsbygden förekommer det oftare hedersmord än vad det gör i städer och metoden är mer utbredd bland lågutbildade än högutbildade. Status, klass och/eller kast kan påverka de val en familj eller släkt gör. Det är ingen tillfällighet vem som blir gärningsman vid hedersmord som är överlagda och planerade. Det är ofta en yngre bror eller släkting som är minderårig som får uppdraget på grund av att den får ett lägre straff. I många fall är familjemedlemmarna aktivt involverade i att planlägga och/eller att döda den som vanärat kollektivet. I annat fall kan de stå vid sidan om och hylla och applådera den som utfört dådet (Wikan, 2004). De allvarligaste hedersbrotten som alltid är planerade, uppkommer från kollektiva påtryckningar som kräver bestraffningar som många gånger är kompromisslösa och långsinta (Länsstyrelsen Östergötland, 2002).

Enligt de los Reyes (2003) finns det fall där andra familjemedlemmar deltar aktivt i kontrollen och bestraffningen av de unga kvinnorna. En viktig faktor till våldet och misshandeln finns i den närmaste omgivningens reaktioner på hur ungdomarna beter sig och vilka vanor de har. de los Reyes (2003) säger även att en annan faktor som uppges av hennes informanter är den press av omgivningen som kräver att flickorna skall straffas. Informanterna uppger även att det finns fall där fadern eller föräldrarna utsatts för påtryckningar av andra släktingar. Informanterna säger även att de som gjort sig skyldiga till misshandel av hedersskäl inte utmärker sig vad gäller boende, utbildning eller arbetssituation. Det är ingen nyanländ invandrare som inte har kommit in i samhället som begår hedersrelaterad brottslighet, enligt de enkätsvar som de los Reyes (2003) fått.

Detta kapitel redogör för hur de unga flickorna och kvinnorna men även pojkarna kan skydda sig genom lagstiftningen. Här nedan redogörs för en del av de säkerhetsåtgärder som samhället kan erbjuda för personer som lever i hederskulturer.

Rätt till insyn i offentlig verksamhet

Offentlighet är en huvudregel i Sverige. Sekretessen inskränker den grundlagsskyddade yttrandefriheten och rätten att ta del av allmänna handlingar. Insyn och kontroll av vad olika myndigheter sysslar med är av väsentlig betydelse för rätts säkerheten och samhällsdebatten (Bergstrand & Bergstrand, 2006). Allmänheten och massmedia har oftast rätt till insyn i myndigheters verksamhet. Det som inskränker denna möjlighet och gör undantag från det är sekretesslagen. Inskränkningarna är dock få i relation till det som är offentligt (Norström & Sverne, 1983). Offentlighetsprincipen gäller endast hos myndigheter inom statlig och kommunal verksamhet, domstolar, politiska församlingar, riksdag-, kommun- och landstingsfullmäktige (Bergstrand & Bergstrand, 2006). Det som oftast är sekretessbelagt är uppgifter som berör människors privatliv och deras personliga förhållanden. Grundlagarna eller deras bestämmelser reglerar insynen i den offentliga verksamheten. De grundläggande bestämmelserna kommer till uttryck genom reglerna om yttrandefrihet, tryckfrihet och allmänna handlingars offentlighet och registrering. De grundläggande fri- och rättigheterna är fastställda i två av grundlagarna regeringsformen, RF, och tryckfrihetsförordningen, TF. Yttrandefriheten och informationsfriheten är garanterad varje individ genom RF. I TF regleras rätten och garantin att ge ut tryckta skrifter (böcker, tidningar med mera) samt att varje enskild individ får fritt uttrycka sig med författare och utgivare av en tryckt skrift. I TF finns även bestämmelser som ger oss rätt att ta del av myndigheters allmänna handlingar. Dessa fri- och rättigheter går även under uttrycket offentlighetsprincipen, offentlighetsprincipen som är en viktig grundpelare i ett demokratiskt samhälle. Offentlighetsprincipen som är en viktig grundpelare kan dock inte gälla i alla sammanhang utan begränsas när det gäller rikets säkerhet, vid bekämpning av brott och vid skydd av enskilda människors privatliv. Rätten att ta del av allmänna handlingar begränsas av sekretesslagen och myndigheter och tjänstemän får inte på egen hand begränsa rätten till yttrandefrihet eller insyn i offentliga verksamheter utan att ha stöd för det i lagar eller förordningar. Sekretesslagen begränsar yttrandefriheten för personer som är anställda av det offentliga (stat, kommun, landsting) att lämna ut allmänna handlingar som är sekretessbelagda. Yttrandefriheten för de anställda är begränsad i både tal och skrift, men det är endast när de får reda på i tjänsten uppgifter som är belagda med tystnadsplikt (Norström & Sverne, 1983, Bergstrand & Bergstrand, 2006). En myndighet måste ha lagstöd för att begränsa offentlighetsprincipen. De kan inte göra det genom avtal (Bergstrand & Bergstrand, 2006).

På senare år har det genomförts olika åtgärder för att skydda personer där det föreligger risk för förföljelse. Sekretessreglerna är de som i första hand skall skydda mot förföljelse. En sekretessmarkering införs i det offentliga folkbokföringsregistret. Om sekretessmarkeringen inte ger ett fullgott skydd kan Skatteverket besluta om att vederbörande skall vara folkbokförd på den gamla orten genom en s.k. kvarskrivning i kombination med en sekretessmarkering. Det innebär att den förföljdes verkliga bostadsort är hemlighållen och det är så gott som endast Skatteverket som har tillgång till den kvarskrivnes verkliga adress. Riskerar vederbörande att bli utsatt för särskilt allvarlig brottslighet kan han eller hon bli beviljad kvarskrivning (prop. 1997/98:9). Det tredje steget för att förstärka skyddet är fingerade personuppgifter som innebär ett byte av den enskildes personuppgifter (SOU 2003:99).

Folkbokföringsregistret

Uppgifter om enskilda personers namn, personnummer, adress, civilstånd och andra familjeförhållanden registreras av Skatteverket men finns även hos många andra myndigheter på grund av deras verksamhet (prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). Uppgifter i folkbokföringen är som huvudregel offentliga (SOU 2004:1). Insamlingen och registreringen av personuppgifter som används i samhället sker till stor del av Skattemyndigheterna som sedan för över uppgifterna. De uppgifter som registreras i folkbokföringen är offentliga men av olika anledningar kan offentliga uppgifter om en person vålla problem. En förföljare kan spåra upp en person för att hota eller utöva våld mot honom eller henne (prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:16, SOU 2004:1).

Sekretesslagen

Sekretesslagen, SekrL (1980:100) som tillkom 1937 har sin grund i offentlighetsprincipen. Enligt 2 kap 1 § tryckfrihetsförordningen har varje svensk medborgare rätt att ta del av allmänna handlingar (SOU 2003:99). Sedan 1700-talet har rätten att ta del av myndigheters handlingar varit möjlig. Som regel är uppgifter inom folkbokföringen offentliga men om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs gäller sekretess enligt 7 kap 15 § sekretesslagen (1980:100) (Norström & Sverne 1983). Det sker en begränsning i offentlighetsprincipen genom en reglering och begränsning i sekretesslagen. Enligt 7 kap 15 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess i verksamhet som hanterar folkbokföring eller annan liknande registrering av befolkningen. Den registrering som åsyftas är uppgifter om enskilda personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller för uppgifter om enskilda personliga förhållanden. Med stöd av denna bestämmelse kan ett sekretesskydd ges åt uppgifter av särskilt ömtålig art eller på grund av speciella omständigheter åt normalt harmlösa uppgifter, t. ex adressuppgifter (SOU 2003:99, prop. 2005/06:161). Det råder sekretess för en adressuppgift, då vederbörande kan bli utsatt för personförföljelse om adressuppgifter lämnas ut. Detta kräver dock att vederbörande anmält till Skatteverket att den befarar förföljelser eller trakasserier (Norström & Sverne 1983). En sekretessmarkering innebär att en särskild försiktighet bör tas hänsyn till vid en eventuell bedömning av om uppgifter om personen ifråga bör lämnas ut. Markeringen utgör dock inget hinder mot att uppgifter lämnas ut utan den fungerar som en varningssignal till myndigheten som måste göra en mer noggrann sekretessbedömning innan beslut tas om att lämna ut uppgiften (SOU 2003:99). I vissa fall går det att på förhand misstänka att en uppgift kommer att efterfrågas och användas på ett sätt som kan vara till men för den enskilde. Syftet för att få reda på adressen kan vara att förfölja den som har en sekretessmarkering (prop. 2000/01:79, prop. 2005/06:161, SOU 2004:1). För att markeringen skall få den effekt som den är avsedd för bör den omfatta samtliga familjemedlemmar (SOU 2004:1).

Det är endast verksamhet i det allmänna, den offentliga sektorn som tillämpar sekretesslagstiftningen. Uppgifter i folkbokföringsregistret är vanligtvis offentliga och skall lämnas ut omgående när de begärs ut av enskilda. Med stöd av 7 kap. 15 § i sekretesslagen (1980:100) kan dock uppgifter nekas att lämnas ut om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Det är ett rakt skaderekvisit vilket innebär att offentlighet är huvudregeln. Enligt 7 kap 15 § (1980:100) andra stycket gäller sekretess i ärenden om fingerade personuppgifter för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men (omvänt skaderekvisit). Om en sekretessbelagd uppgift lämnas ut till annan myndighet, gäller sekretessen även där. Det huvudsakliga syftet med föreskriften gällande överföring av sekretessbelagda uppgifter är för att skydda uppgifter

som gör det möjligt att koppla ihop den verkliga och den fingerade identiteten till en och samma person (SOU 2003:99).

Skyddade personuppgifter

Begreppet skyddade personuppgifter är ett samlingsbegrepp för sekretessmarkering, kvarskrivning och fingerade personuppgifter (prop. 2000/01:79, prop. 2005/06:161, SOU 2004:1). Uppgifter om enskilda personers namn, adress och civilstånd och andra familjeförhållanden används hos myndigheter i deras verksamhet, i myndigheter som Försäkringskassan, kommuner och landsting, Vägverket med flera. Insamling och registrering av personuppgifter sker till stor del genom folkbokföringen som Skatteverket ansvarar för och som sedan vidarebefordrar det på olika sätt. Personuppgifter som finns i folkbokföringsregistret är som huvudregel offentliga och har ett rakt skaderekvisit. Uppgifterna i folkbokföringsregistret kan dock missbrukas, om syftet är att söka efter en person. För att motverka detta har olika åtgärder genomförts för att skydda förföljda personer. Det första steget och det vanligaste är att en person som är utsatt för hot kan inom folkbokföringen få en markering för särskild sekretessprövning (sekretess- eller spärrmarkering). Det andra steget är kvarskrivning (kan kombineras med sekretessmarkering för att ge fullgott skydd) som innebär att den enskilde blir folkbokförd på den gamla adressen när den flyttar till annan bostad eller bostadsort. Det tredje alternativet för att skydda sig är fingerade personuppgifter som ges endast om ovanstående åtgärder inte är tillräckliga. Fingerade personuppgifter innebär att vederbörande får helt nya personuppgifter, ett annat fingerat personnummer. Alla tre säkerhetsåtgärder kan kombineras med ett namnbyte (prop. 2001/01:79).

Sekretessmarkering

Förfarandet med en sekretessmarkering är inte närmare reglerat i svensk lagstiftning, vilket innebär för en enskild att ett negativt beslut inte kan överklagas (SOU 2004:1). Skattemyndigheten kan föra in en sekretessmarkering i folkbokföringsregistret för en viss person i syfte att skydda den. Sekretessmarkeringen fungerar som en varningssignal och innebär att man ska vara extra försiktig när man tar ett beslut om att lämna ut en uppgift om enskilda eller inte (SOU 2003:99, SOU 2004:1). En markering innebär att det finns en dokumenterad risk och ett konkret hot för att en individ kan utsättas för förföljelse, om personuppgifter lämnas ut (prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). Det räcker inte att en person känner en fruktan och anser sig vara förföljd (prop. 2005/06:161). Sekretessmarkeringen avser samtliga uppgifter om en person (namn, personnummer och adress). En beviljad sekretessmarkering som ofta är tidsbegränsad beviljas oftast för ett år i taget. Därefter kan en ny ansökan lämnas. En spärrmarkering i folkbokföringsregistret är den första skyddsåtgärd som bör tillgripas och användas när det finns en risk för att folkbokföringsuppgifter som adress, personnummer kan leda till att de används i syfte att förfölja en person (SOU 2003:99, prop. 2000/01:79, prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161, SOU 2004:1).

Antalet personer som blivit beviljade sekretessmarkering har ökat. 1988 var det 1600 personer som levde med sekretessmarkering, 1993 var det 4700 personer, 1994 var det 5500 personer och 1995 var det 6000 personer som tilldelades en sekretessmarkering av skattemyndigheterna (prop. 1997/98:9). År 2002 var det 8248 personer i landet som hade sekretessmarkering (SOU 2004:1). Under 2004 fram till i september fanns det 9600 personer med sekretessmarkering i landet (socialstyrelsen.se, maj 2005).

Vem/vilka ansöker

Det är oftast en enskild person som ansöker om sekretessmarkering, spärrmarkering när hon eller han anser sig vara utsatt för förföljelse (SOU 2003:99, prop. 1997/98:9), prop. 2005/06:161). Finns det inget domslut eller ett besöksförbud som tyder på ett behov bör ansökan om sekretess vara åtföljd av en utredning av polis som styrker påståendet om förföljelse (SOU 2003:99, prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161, SOU 2004:1). Det kan även räcka med ett intyg från socialförvaltningen och olika ideella organisationer vars verksamhet utgörs av att ge hjälp och stöd åt personer som har utsatts för brott eller andra särskilt utsatta. Men i första hand bör det vara den som ansöker om sekretessmarkering som skall visa på behovet (prop. 1997/98:9). För att bli beviljad sekretessmarkering bör ett konkret hot föreligga och inte att en person känner fruktan eller anser sig förföljd. De skäl som ligger till grund för ett införande av en sekretessmarkering bör vara tillräckliga för att vägra att lämna ut uppgifter med stöd av folkbokföringssekretessen när någon begär att få ut uppgifterna (SOU 2003:99, prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161).

Vem har tillgång till sekretessmarkerade uppgifter

Inom Skatteverket är det endast chefen på det aktuella skattekontoret som har behörighet att ta del av uppgifter om en person som fått en sekretessmarkering. För icke behöriga personer ger ADB-systemets bildskärmsterminaler inte någon information utan personalen hänvisas till kontorschefen (SOU 2003:99, prop. 1997/98:9, SOU 2004:1).

Kvarskrivning

Folkbokföringslagen som tillkom 1991 (folkbokföringslagen 1991:481) ersatte folkbokföringslagen (1967:198) och trädde i kraft den 1 juli 1991 (prop. 1997/98:9). I den nya folkbokföringslagen (1991:481) har det införts bestämmelser om särskild folkbokföring avseende vissa personer som är utsatta för förföljelse för att skydda dem. Kvarskrivning fungerar som ett skydd avseende vissa personer. I enlighet med 16 § folkbokföringslagen (1991:481) får en person som av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelse eller allvarliga trakasserier beviljas att vara folkbokförd på den gamla orten när den flyttat till annan ort, även benämnd kvarskrivning (Gregow, 2006, prop.1997/98:9, socialstyrelsen.se maj 2005. prop. 2005/06:161, SOU 2004:1). Prövning av kvarskrivning kan ske efter att en person ansökt om det samt att den enskildes behov av skydd inte kan tillgodoses genom exempelvis besöksförbud (SOU 2003:99). Kvarskrivning beviljas även de som flyttar tillsammans med den som ansökt om kvarskrivning (prop. 1997/98:9, socialstyrelsen.se maj 2005, prop. 2005/06:161, SOU 2004:1). En ansökan om kvarskrivning skall vara skriftlig och innehålla namn, personnummer och adress till vederbörande. En prövning ska göras hos det lokala skattekontor där vederbörande är folkbokförd (socialstyrelsen.se maj 2005, prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). För att en person skall beviljas detta måste en utredning av polisen göras för att undersöka substansen av de uppgifter som lämnats samt allvaret i hotbilden som framställts. Kraven som ställs för att kvarskrivning skall beviljas är att vederbörande är utsatt för förföljelse eller allvarliga trakasserier. Det skall vara en konkret hotbild och en allvarlig risk för förföljelse för att ansökan skall bifallas (socialstyrelsen.se maj 2005, prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161, SOU 2004:1). Kvarskrivning medges när hoten kommer från en känd person. I proposition 1997/98:9 tas upp som exempel att det kan vara en tidigare familjemedlem eller att den sökande har vittnat i en rättegång mot exempelvis en terroristorganisation eller ett mc-gäng (ibid). Det ska vara brott mot den förföljdes liv, frihet och hälsa men även brott som kan användas för att trakassera den enskilde. Hotbilden mot den sökande ska vara objektivt verifierad (prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). Det är i första hand brott som misshandel, olaga hot, sexuella övergrepp och rån som det kan bli aktuellt med kvarskrivning men det tas hänsyn till andra former av brott som kan vara av betydelse i

det enskilda fallet vid bedömningen om det föreligger risk för förföljelse (prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). I § 17 i lagen om folkbokföring (1991:481) får kvarskrivning medges för högst tre år i taget och att den skall upphöra när det inte längre finns ett behov av den (Gregow, 2006, prop. 1997/98:9). Kvarskrivning innebär att den förföljdes bostadsort och verkliga adress är hemlig. Den verkliga adressen registreras inte inom folkbokföringen och sprids inte heller till andra myndigheter. Den kvarskrivne är registrerad i folkbokföringen endast med adress hos den skattemyndighet som har beslutat om kvarskrivning. Adressen till skatteverket är också den adress som automatiskt överförs från folkbokföringen till myndigheter, företag och andra. Post som skickas till den som är kvarskriven skickas till Skatteverket som har den verkliga adressen. Det är därmed även Skatteverket som vidarebefordrar all post till den kvarskrivne (prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161, SOU 2004:1). När en person blivit beviljad kvarskrivning av Skatteverket så är det endast Skatteverket som har tillgång till adressen. Den verkliga adressen syns inte utan den adress som andra myndigheter har tillgång till är adressen till Skatteverket. Posten skall då adresseras c/o SKR eller förmedlingsuppdrag för att den inte skall hamna bland myndighetens. I samband med en ansökan av ovanstående bör en flyttning ske till en annan bostad samt att det bör göras innan man anmäler flyttning för att skydda den nya adressen (prop. 2000/01:79, prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). Kvarskrivning innebär att vederbörande är folkbokförd på den gamla adressen samt att det även här såsom att leva med en sekretessmarkering innebär att den enskildes adress finns manuellt noterad hos den behörige tjänstemannen på skatteverket (prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). Den kvarskrivnes adress skall förvaras på ett betryggande sätt hos Skatteverket (prop. 2000/01:79, prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). Skatteverket beslutar om kvarskrivning enligt 16 § folkbokföringslagen (Gregow, 2006, prop.1991:481).

Har vederbörande endast kvarskrivning finns det inget i de allmänna registren som tyder på sekretesskydd. För att fullgott skydd skall kunna ges är det av vikt att kombinera den med en sekretessmarkering. Kvarskrivning är ofta kombinerad med spärrmarkering när kvarskrivning bedöms som ett otillräckligt skydd av den förföljdes adress Syftet med kvarskrivning är att skydda en person från att spåras med hjälp av de uppgifter som finns om adress och andra personuppgifter hos Skatteverket (prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161).

En vårdnadshavare som vill skydda ett barn gentemot den andra vårdnadshavaren kan ansöka om kvarskrivning för barnets räkning (socialstyrelsen.se, maj 2005).

I september 2004 fanns det 770 personer i landet med kvarskrivning (socialstyrelsen.se, maj 2005, SOU 2003:99, prop. 2000/2001:79). Antalet personer med både sekretessmarkering och kvarskrivning uppgick år 2002 till 520 personer (prop. 2005/06:161).

Fingerade personuppgifter

Lagen om fingerade personuppgifter (1991:483) infördes den 1 juli 1991 (prop. 2000/01:79). Enligt lagen om fingerade personuppgifter 1 § (1991:483) kan en person som är folkbokförd och som riskerar att bli utsatt för särskilt allvarlig brottslighet som är riktad mot dennes liv, hälsa eller frihet, beviljas att använda andra fingerade personuppgifter om sig själv än de verkliga (Gregow, 2006). ”Särskilt allvarlig brottslighet” innebär en svår kroppsskada eller grov frihetskränkning (socialstyrelsen.se maj 2005). I proposition 1997/98:9 står det att det ska röra sig om brott som är direkt livshotande eller att det syftar på en svår kroppsskada eller grov frihetskränkning. Förutom det skall det finnas en ”uppenbar risk” (överhängande risk) för särskilt allvarlig brottslighet för att nya personuppgifter skall medges, enbart en brottsrisk bedöms inte som tillräckligt (ibid). Förutom det krävs det även att personen inte kan skyddas

tillräckligt på annat sätt, alla andra skyddsmedel är uttömda och vederbörande inte kan skyddas genom sekretessmarkering, kvarskrivning, besöksförbud och/eller ett namnbyte (prop. 2000/01:79, prop. 2005/06:161). I proposition 2005/06:161 framgår det att för att bevilja fingerade personuppgifter bör det röra sig om allvarlig brottslighet och ett straffvärde på 6-8 månader eller mer. Handlar det om upprepad brottslighet kan ett lägre straffvärde accepteras, exempelvis om den kriminella gärningen har varit särskilt besvärande för målsägande (prop. 2005/06:161). Ett beslut om ett medgivande att använda fingerade personuppgifter får ges åt en familjemedlem som bor på samma ort och i samma bostad. Det är Stockholms tingsrätt som är den första instans i ärenden som rör fingerade personuppgifter. En ansökan om ett medgivande görs av Rikspolisstyrelsen. När vederbörande beviljats att använda fingerade personuppgifter registreras den med fingerade personuppgifter och ett nytt namn av Rikspolisstyrelsen (socialstyrelsen.se maj 2005, SOU 2003:99, prop. 1997/98:9, prop. 2005/06:161). Från folkbokföringsregistret förs de fingerade uppgifterna till olika myndigheter på samma sätt som andra folkbokföringsuppgifter (SOU 2003:99, prop. 1997/98:9). Vederbörande använder då de fingerade personuppgifterna, men kan använda sitt verkliga namn och personnummer i vissa sammanhang, exempelvis vid en rättegång som har inletts av förföljaren (SOU 2003:99, prop. 2000/01:79). Rikspolisstyrelsen bestämmer vilka fingerade personuppgifter som skall användas, alltså personnummer och levnadshistoria. Det enda som inte ändras är nationalitet (medborgarskap) och civilstånd (socialstyrelsen.se maj 2005). Rikspolisstyrelsen är skyldig att bistå den som har fingerade personuppgifter vid kontakter med andra myndigheter och hjälp som krävs om den enskildes hjälpbehov inte kan ombesörjas på annat sätt (2, 3, 6 och 7 § § lagen om fingerade personuppgifter) (Gregow, 2006, prop. 2005/06:161). Högsta domstolen har fastslagit i en dom (NJA 1994:86 s. 497) att hotbilden skall bedömas objektivt samt att det inte räcker att personen känner sig hotad eller förföljd (ibid).

Den gamla identiteten avregistreras inom folkbokföringen och det framgår att avregistreringen har skett på grund av att den enskilde använder fingerade personuppgifter (Dahlqvist, 2003, prop. 2000/01:79, prop. 1997/98:9, socialstyrelsen.se maj 2005, prop. 2005/06:161). Det framgår inte att personen har en annan identitet. Vederbörande blir då folkbokförd på den nya bostadsorten med de nya personuppgifterna, de fingerade personuppgifterna. Det läggs en markering i folkbokföringen om att uppgifterna på den enskilde är fingerade men det är endast Rikspolisstyrelsen som har information om den egentliga och den fingerade identiteten (Dahlqvist, 2003, prop. 2000/01:79, prop. 1997/98:9, socialstyrelsen.se maj 2005, prop. 2005/06:161).

I enlighet med 21 § (1991:483) lagen om fingerade personuppgifter avregistreras en person från folkbokföringen som obefintlig om den under två år inte haft någon känd adress (Gregow, 2006).

Fingerade personuppgifter är det skydd som medges i sista hand, när alla andra säkerhetsåtgärder bedömts som otillräckliga. Det måste exempelvis vara klarlagt att kvarskrivning bedöms som ett otillräckligt skydd. Den längsta tid som den hotade kan använda sig av fingerade personuppgifter är fem år men en ny ansökan kan göras för en ny bedömning av behovet. För att de nya personuppgifterna skall vara en effektiv åtgärd måste den enskilde byta bostad, arbete samt ändra sin livsföring radikalt. Vederbörande måste bryta sina kontakter med släkt, tidigare vänner och arbetskamrater (prop. 1997/98:9). Personer som har fingerade personuppgifter har behov av råd och stöd som är omfattande och skall tillgodoses till stor del av polisen. En person eller en familj som beviljas fingerade personuppgifter kan ha behov av:

- hjälp med boendesituationen, akut eller på sikt eftersom den tidigare bostaden är en säkerhetsrisk
- information, praktisk vägledning och hjälp med förmedling av kontakter samt att ta kontakter
- behov av stödsamtal och stödverksamhet för vuxna och barn
- behov av försörjningsstöd för försörjning och till säkerhetsåtgärder eller andra levnadsomkostnader som tillkommer (socialstyrelsen.se, maj 2005)

En person som lever med skyddade personuppgifter får ökade levnadsomkostnader på grund av säkerhetsåtgärder som att byta lås, installera titthål samt att ha extra mobiltelefoner. Bostad och förnödenheter som livsmedel och kläder kan vara dyrare.

De som beviljas fingerade personuppgifter är oftast personer som har vittnat mot eller skall vittna mot kriminella fraktioner (socialstyrelsen.se maj 2005, prop. 2005/06:161). De utsätts därmed för hot mot deras person, liv, hälsa och frihet. Det är runt 20-30 personer i landet som har fingerade personuppgifter (socialstyrelsen.se maj 2005). Sen 1991 är det 200 personer som har gjort en framställan om ny identitet men det är endast 26 personer som har beviljats fingerade personuppgifter. Nio av dem fick sina nya personuppgifter år 2002 (prop. 2005/06:161).

En uppgift som lämnas om en person som har fingerade personuppgifter och uppgiften är sekretessbelagd gäller sekretessen även i den myndighet som fått uppgiften enligt 7 kap. 15 § i sekretesslagen (Gregow, 2006, prop. 2005/06:161).

Ett negativt beslut kan överklagas till de allmänna domstolarna (socialstyrelsen.se, maj 2005).

Denna form av skydd anses ha ett stort ingripande på den enskildes liv och bör därför användas restriktivt och endast när andra åtgärder visat sig otillräckliga, anser utredningsgruppen (SOU 2003:99, prop. 1997/98:9). Syftet med åtgärden är att skydda vederbörande mot att den utsätts för förföljelse av en eller flera personer. Den som förföljer är ofta känd när frågan om ett byte av personuppgifter blir aktuellt men åtgärden kan även användas när det inte finns en känd förövare. Syftet med fingerade personuppgifter är att förhindra att den som förföljer får kännedom om var en person som är i skydd uppehåller sig (prop. 2000/01:79, prop. 1997/98:9).

Namnlagen

Enligt namnlagen (1982:670), som är ett alternativ till fingerade personuppgifter kan man byta namn (Gregow, 2006, prop. 2005/06:161). Den som vill byta till ett annat efternamn än det som har förvärvats vid födelsen och bärs av någon av föräldrarna kan göra det genom en anmälan till Skatteverket. Ett byte av efternamn kan även ske till ett efternamn som någon av föräldrarna burit som ogift (Gregow, 2006). Vill en person istället byta till ett nybildat efternamn kan en ansökan lämnas till Patent – och registreringsverket i enlighet med 11 § namnlagen (1982:670). Det är även möjligt att byta efternamn igen på detta sätt, men beviljas endast om det finns särskilda skäl enligt 11 § namnlagen (1982:670). Även då skall en ansökan framställas till Patent – och registreringsverket. En ansökan om ändring av stavning på efternamnet är jämställd med ett nybildat efternamn. Enligt 33 § namnlagen (1982:670) kan ett förnamn ändras till ett annat. En ansökan om byte av förnamn skall framställas till Patent- och registreringsverket (Gregow, 2006, prop. 2005/06:161). Ansökan som avser förnamn och/eller efternamn skall göras skriftligt och skickas med ett personbevis samt en

avgift som betalas in till myndigheten. I ansökan ska den sökandes adress framgå och skäl för ansökan i enlighet med 39 § namnlagen (1982:670) (Gregow,2006).

Diskussion

Mitt intresse för just det hedersrelaterade våldet och dess orsaker har väckts i och med mångårigt ideellt arbete inom kvinnojouren där jag mötte på detta problem och även andra problem som utsatta barn med etniskt svensk härkomst och etniskt svenska kvinnor som lämnade sina män efter långvarig misshandel. Jag kände att jag hade relativt mycket kunskap om män som misshandlade sina fruar men inte om flickor vars föräldrar hade invandrarbakgrund eller så hade flickorna det själva. Detta väckte min nyfikenhet och mitt intresse. Det fanns tyvärr inte mycket information att söka när jag var som mest aktiv inom kvinnojoursväsendet utan min kunskap och erfarenhet har baserat sig på flickornas berättelser som alla berättade likadana historier om det fysiska och psykiska våldet som de utsattes för i hemmet.

HRV består av hedersmord, tvångsäktenskap, tidiga äktenskap, misshandel, syraattacker, våldtäkter eller andra sexuella övergrepp (Amnesty.se). Flickor och kvinnor får utstå både fysiskt och psykiskt våld av deras familjer. Även pojkar utsätts för HRV men inte i lika stor utsträckning, genom tvångsäktenskap men även för hot och psykiskt våld på grund av deras sexuella läggning. Andra metoder som gör pojkarna till offer är när de utses till att kontrollera deras systrar eller andra kvinnliga familjemedlemmar. Utför de inte det de är tillsagda att utföra riskerar de bestraffning (Knutagård & Nidsjö, 2004).

HRV som utförs av män mot kvinnor uppmuntras och accepteras av flickans och pojkens familj och släkt (Knutagård & Nidsjö, 2004). Förövarnas beteende mot sina systrar har tillkommit utifrån de roller som de tilldelas. Flickor och unga kvinnor som bryter mot sitt kulturmönster resulterar i att männen känner sig hotade och förnedrade (Shalmasi, 1997). Att straffa någon som bryter mot oskrivna regler som råder och att ”ta lagen i egna händer” är en uppgift som förväntas av de manliga familjemedlemmarna (elektra.nu, 2002). När människor med starka patriarkala värderingar som är kollektivt familjebaserade flyttar till andra länder som är mer individualistiska och har andra värderingar uppstår det kulturkrockar (Knutagård & Nidsjö, 2004).

Eftersom det hedersrelaterade våldet har blivit mer uppmärksammat forskas det också mer om den idag, vilket har underlättat för mig och min studie. Det som ledde till att detta spörsmål blev aktuellt från början beror på att flickor och unga kvinnor gick ut i media och berättade om sina livsvillkor och förhållandena i hemmet. Därefter började det forskas på området. En fråga som det kan forskas vidare om är pojkars och homosexuellas situation.

Det blev ett hastigt uppvaknande för media, politiker och hela samhället.

I Skandinavien hade flera unga kvinnor mördats av manliga släktingar i hederns och ärans namn som har varit motivet. Enligt männen hade dessa kvinnor bringat skam över sina familjer genom att flickorna lever ett liv enligt deras villkor som bestått av ett annorlunda liv än deras familjer planerat.

Våld i hederns namn är något som har varit exotiskt och långt borta, men nu finns det i Sverige. Hederskulturen är en svensk verklighet. Sara Rammahi i Umeå mördades 1996 av sin bror och sin kusin, en kristen-palestinsk kvinna blev mördad av sin far, en kvinna knivhöggs av sin bror med 21 knivhugg 1997 för att hon vanärat familjen, Pela Atroshi mördades av sin pappa och sina farbröder 1999 och Fadime Sahindal mördades av sin far 2002. Alla för att de inte rättade sig efter familjens traditioner och seder utan ville välja sin egen väg i livet, att studera och arbeta och välja sin partner själva. Många unga kvinnor med utländsk bakgrund som strävar efter att anpassa sig till svensk livsstil hamnar ofta i en djup konflikt med sina föräldrar och sin släkt, en konflikt som kan leda till att unga kvinnor mördas. Begreppen

hedersmord, kultur, heder och ära lanserades i massmedia efter att många kvinnor med annan etnisk bakgrund än svensk gick ut offentligt och berättade om sitt problem och hur de hade det innan de flydde från sin familj. De berättade om sin situation och att heder, ära och stolthet var viktigare än ett enskilt liv. Många rättegångar blev uppmärksammade där både offer och förövare berättade att det handlade om heder och ära och att problemet ligger i kulturen och traditioner. Problemet togs dock inte på allvar förrän två hedersmord uppmärksammades både inom men även utanför Sveriges gränser. Morden på Pela Atroshi 1999 i Irak och Fadime Sahindal i Sverige 2002 ledde till att debatten tog fart i hela samhället och ropen skallade om att vi nu måste göra något och agera för att skydda dessa flickor och unga kvinnor. Efter mordet på Fadime Sahindal 2002 genomfördes undersökningar av länsstyrelserna i Stockholm, Göteborg och Malmö som visade att det i dessa städer finns hundratals unga invandrarflickor som är utsatta för hedersrelaterat våld. 2003 avsatte regeringen 100 miljoner kronor för skyddat boende för ungdomar som riskerar att utsättas för HRV. För åren 2004-2006 avsatte regeringen 100 miljoner kronor för fortsatta insatser (Justitiedepartementet, 2003).

När en flicka eller ung kvinna lämnar sin familj blir förlusten mycket stor. De måste lämna hela sin familj, sin släkt, sin skola, sina kompisar och sin omgivning och starta på nytt. Den hotade måste etablera sig på en ny ort och börja på nytt med allt vad det innebär. En ny bostad, ett nytt arbete, ny skola för barnen och bygga upp ett nytt socialt nätverk. Ingen i den nya miljön får veta något om det "förra livet". Det finns annars en risk för ett avslöjande och att förövaren/förövarna får reda på vart vederbörande uppehåller sig. Flickan eller kvinnan lever under stor psykisk påfrestning. Det är en ensam, svår och allt annat än en glamorös tillvaro. Den hotade måste hastigt lämna sitt hem och sitt arbete för att hållas gömd på hemlig ort. Kontakten med släkt och vänner måste brytas i syfte att skydda sig. Har vederbörande bestämt sig för att flytta till ny ort och börja om på nytt måste den få hjälp med att hitta på en historia om sig själv. Den behöver planera i god tid och få hjälp med ny bostad, arbete och/eller utbildning. Kvinnor som flytt från en vardag fylld av hot, misshandel, hot om våld, hot om hedersmord lever i ständig skräck för sina liv. En flicka som har lämnat sin familj har svårt att röra sig fritt eftersom hon har en inbyggd rädsla men även en konkret på grund av att hon är rädd för att bli upptäckt av familjen eller släktingar. Flickans vardag inom familjen är präglad av övervakning och kontroll (ibid). Håller de inte sig inom de snäva gränser som familjen föreskriver tillkommer det sanktioner av familjen i form av repressalier.

Marianne Rhedig (Socionomen 7/2005) betonar att de som lämnar sin familj har funderat på det länge innan de tar steget fullt ut. Konsekvenserna kan vara olika dramatiska. En del förlorar hela sin familj, sin tillhörighet, sin existentiella identitet när de väljer att lämna sin familj. De som stannar kvar förlorar möjligheten till egna livsval, som att välja vem man vill gifta sig med (ibid).

Flickorna som det handlar om i denna uppsats lever två liv, ett hemma med traditionella värderingar och ett annat liv i skolan där de strävar efter samma frihet som sina svenska kamrater. Några flickor byter kläder på väg till skolan, några andra har aldrig fått delta i barndans, skolgymnastik eller simundervisning. De är hårt kontrollerade hemifrån och har ofta ansvar för sina yngre syskon och för hushållsarbetet. Flickornas vardag är präglad av ofrihet, tvång, hot och/eller våld.

Många flickor som lever i hedersrelaterade miljöer kommer inte till myndigheters kännedom av rädsla hos flickorna, men även på grund av mistänksamhet gentemot myndigheterna. En annan bidragande orsak är en rädsla hos flickorna för att deras föräldrar skall få reda av

myndigheterna att de har varit i kontakt med dem, framför allt de minderåriga flickorna. För deras föräldrar reda på att flickorna sökt hjälp av samhället finns risk för att de gifts bort omgående eller skickas till föräldrarnas hemländer. När flickorna kommer för att söka hjälp måste tjänstemännen tro på dem. Flickorna behöver omgående få kvalificerad hjälp. Dessa flickor har under lång tid skaffat sig mod för att lämna sin egen familj (Länsstyrelsen Stockholm, 2004). Enligt länsstyrelsen i Stockholm (2004) får inte tjänstemännen vara naiva i kontakten med föräldrarna. En del föräldrar försöker ställa sig in hos tjänstemännen för att visa att de har ändrat sin uppfattning för att få hem flickorna, men i regel tar det lång tid att ändra på sina värderingar (ibid). Att utlämna familjens interna angelägenheter är den yttersta skammen för familjen och släkten. Genom detta beteende, att vanhedra familjen och släkten sätter man sig upp mot krafter och leker med elden (Sjögren, 2003)

Flickor och pojkar som lever i familjer med hederskulturer hamnar ofta i kläm mellan de värderingar och normer som tillhör det svenska samhället och föräldrarnas. En flicka kan hotas till livet för att hennes självständighet, klädsel, beteende och relationer anses dra en skam över familjen. En pojke som hon umgås med och inleder ett förhållande med kan hotas eftersom han anses ha besudlat flickans familjs heder (Bremer, Brendler-Lindqvist & Wrangsjö, 2006). Föräldrarna vill skydda sina barn från den svenska kulturens ”dåliga inflytande”. För att förebygga konflikter mellan flickan och familjen och släkten måste flickans situation förbättras och det är därmed viktigare att ha ett vidare familjebegrepp där släkten är inberäknad. Det är av vikt att arbeta med ett grupperspektiv i de här fallen, med en utvidgad definition på familjebegreppet. Dessa flickor behöver samhällets stöd för att kunna hävda sig och kunna frigöra sig för att kunna bestämma över sin kropp, sin sexualitet och sitt öde för att kunna leva ett värdigt liv. Flickor och unga kvinnor som vänder sig till myndigheter och andra samhällsinstitutioner tas allt för ofta inte på allvar. Deras behov underskattas och de får inte den hjälp de behöver och som de enligt barnkonventionen har rätt till.

Ryktesspridning begränsar och förminskar många invandrarkvinnors i kulturer från Medelhavet och Mellanöstern. Hennes rörelsefrihet utanför hemmet, integration och möjligheter att arbeta eller studera i det nya landet är begränsade. En familjs heder har sedan flera sekel förknippats med döttrarnas oskuld och sedesamma leverne. Familjens heder som är beroende av kvinnans kyskhet begränsar henne i det vardagliga livet. Även männen är offer för detta, om de har annan sexuell läggning, när de gifts bort, när de utses till att övervaka sina kvinnliga kusiner och ibland till och med att mörda dem för att hedern skall återupprättas. Flickorna är oerhört utsatta när den närmaste familjen och släkten betraktar dem som parior. Det är först när kvinnan är död som det är slut med pratet, problemet är borta och hedern är återupprättad.

Hoten är inte alltid uttalade utan finns inbäddade i det normsystem som finns i familjen. Faderns makt över dotterns liv och död är aldrig ifrågasatt. Hennes rättigheter och hennes handlingsutrymme är begränsat. Man dödar hennes själ när man kräver att hon ska lyda blint. När livsutrymmet krymper och möjligheten att förhandla blir mindre är uppbrottet det enda som återstår. En önskan att leva ett eget liv på egna villkor driver många flickor till att bryta med sina familjer. De är ofta väl medvetna om de risker som följer av deras val.

Lyssna på flickorna, det är de som är experterna på sin situation och liv. De måste bemötas med större förståelse. När jag var aktiv inom kvinnojoursrörelsen såg jag att dessa kvinnor inte togs på allvar av de sociala myndigheterna. Socialtjänsten nekade till att det fanns något som hette hedersrelaterat våld, som dessa kvinnor uppgav att de var utsatta för.

De har ingen trygghet kvar längre och ingen att luta sig mot när de tvingas att ta avstånd från sin familj, sina vänner och orten som dem växte upp i av säkerhetsskäl. Till följd av detta blir flickan/kvinnan isolerad (Justitiedepartementet, 2003). De som flyr och gömmer sig för sin familj och sina släktingar lever under stort hemlighetsmakeri. De vill inte bli uppmärksammade på något sätt så att de kan kännas igen och lever till följd av det isolerade, för att inte bli upptäckta. Flickorna/kvinnorna står ensamma sedan de flytt från sina familjer. Det som var deras trygghet är idag ett hot, när de väljer att fly. De saknar ett socialt nätverk, bostad och trygghet.

I de familjer där HRV tillämpas bor ofta i stadsdelar som är förfallna, de är exkluderade eller marginaliserade och blir därmed sämre bemedlade. Invandrare som bor i områden där det mestadels bor andra invandrare är en grogrund för segregation, speciellt för den första generationen. Dessa stadsdelar är en grogrund för konservativa värderingar och det sociala trycket och den sociala kontrollen är stark. Boende i segregerade bostadsområden underlättar för kollektivet att ha kontroll över ungdomarna. När människor med samma traditioner och hemländer samlas i vissa bostadsområden, blir behovet av att kontrollera flickorna starkare. Grannar hjälper till att bevaka flickorna så att de ska leva enligt seder och bruk som föräldrarna tagit med sig. I bostadsområden där det även bor etniska svenskar blir det svårare för dessa värderingar att få samma genomslagskraft (Länsstyrelsen Stockholm, 2004). Det svenska integrationsarbetet är viktigt för att stävja och behandla den hedersproblematik som följer med när man flyttar till Sverige och västvärlden. Problemet är inte endast begränsad till Sveriges gränser som visat utan det är ett globalt problem som måste stävjas.

När en familj kommer till ett främmande land och en främmande kultur och har svårt att finna sig till "rätta" förlitar de sig ofta på hemlandets värden och beteenden, vilket innebär att de blir mer rigida än de varit i det forna hemlandet. Som Kamali har uppgett förstärks traditioner i exil. Det är något som man känner igen och fungerar som en trygghet eftersom man inte vet om något annat. I brist på välfärdssystem och en enhetlig lagstiftning i föräldrarnas hemländer har man förlitat sig på släkt och vänner när man har behövt hjälp med olika frågor. Det kan vara allt från ekonomiska till sociala. Förutom de positiva delarna finns det även negativa. De negativa delarna är att familjen och släkten har egna lagar som styr de, eftersom det inte finns det i föräldrarnas hemländer. I dessa familjeråd bestäms det vem som ska gifta sig med vem, vart de ska bo till att någon skall bestraffas. Dessa "lagar" som de har de tagit med sig till det nya landet ser de till att de efterlevs.

För att komma tillrätta med hedersrelaterad brottslighet som riktas mot flickorna krävs en framgångsrik integration av ungdomarna och deras föräldrar. Om livsvillkoren präglas av arbetslöshet, segregation, diskriminering och sociala problem är risken stor för att människor blir marginaliserade eller exkluderade. Nyanlända flyktingar behöver en integration där alla familjemedlemmar blir delaktiga i samhället. En successiv integration ger de bästa förutsättningarna för dem att komma in i samhället och bli delaktiga. Attitydpåverkande arbete med familjer med hedersvärderingar är viktigt, men även familjer med etnisk svensk bakgrund. Det kan vara genom olika föräldrautbildningar och utbildningsinsatser till nyanlända flyktingar. Många lever i ett utanförskap vad gäller arbete och språk. Många saknar även kunskap om det svenska samhällets värdegrunder. Det gäller att bryta segregationen i både "svenska" bostadsområden samt i stadsdelar där det till största delen bor människor med annat ursprung än svensk. Det måste bildas forum, mötesplatser och arenor för att dessa grupper skall kunna mötas, på neutrala platser. Samhället brister i många fall. De har undermålig handlingsberedskap, mål, riktlinjer, arbetsrutiner, samverkan och tillgång till

skyddade boenden. Det har dock blivit lite bättre eftersom problemet är mer allmänt känt nu. Det finns dock fortfarande brister, kunskapen och förmågan att ta vara på dessa tjejers rättigheter beror mycket på vart i landet man bor och vilken tjänsteman man tilldelas. Samhället måste ta flickornas utsatthet på allvar och använda sig av de rättsliga möjligheter som finns för att hjälpa flickorna och ge dem det skydd som de har behov av men även för att markera att man inte accepterar familjens och släktens normsystem.

Enligt Amnesty (2006) mördas 5000 kvinnor per år i hederns namn. Det rör sig troligtvis om fler på grund av att det är ett stort mörkertal samt att de rubriceras som vanliga mord i polisens statistik. Hur många män som mördas i hederns namn finns det ingen statistik på. (Wikan, 2004). Hedersmord hör ihop med en mångtusenårig kulturtradition som är utspridd i medelhavsområdet och i Mellanöstern. Denna tradition gör det möjligt för familjens män att kontrollera kvinnans sexualitet och självständighet och neka dem deras mänskliga rättigheter (Koçturk- Runefors, 1991). Kvinnor från Mellanöstern som lever i hedersrelaterade strukturer utsätts för våld utöver den grundläggande orsaken där kvinnor misshandlas av sina män. Det är flera involverade. Flera manliga släktingar är involverade från planeringsstadiet till fullbordandet. Ett hedersmord är inget som sker helt plötsligt utan är ett medvetet och välplanerat beslut. Det är inte en sjuk mans sjukliga svartsjuka eller en berusad man som får den att begå detta illdåd. Det kan räcka med insinuationer för att flickan ska få sätta livet till. Flickorna/kvinnorna dödas på grund av lösa rykten (Wikan, 2004).

Skillnaden med en etniskt svensk kvinna som misshandlas av sin partner är att hon har kvar sin familj som stöttar henne. I de hedersrelaterade fallen är det familjen som är hotet. Detta handlar inte om någon vanlig tonårsfrigörelse, tonårskonflikt utan en generationskonflikt, Flickorna är medvetna om vilka konsekvenserna blir av deras val. De blir förskjutna och utfrysas ur sin kulturella grupp som inte accepterar ”dåliga” beteenden eller företeelser.

Många forskare som Eva Lundgren, Åsa Eldén, Paulina de los Reyes men även politiker som Mona Sahlin och Margareta Winberg som har intresserat sig för frågan hävdar att våldet ser likadant ut, oavsett kvinnans och mannens etniska ursprung. De har försökt förklara att hedersmord och svartsjukemord handlar om samma sak. Andra forskare som Astrid Schlytter, Yvonne Hirdman, författare som Dilsa Demirbag- Sten samt nuvarande integrationsministern Nyamko Sabuni hävdar att det finns olikheter. En etniskt svensk kvinna misshandlas av en orsak och en kvinna med utländsk bakgrund misshandlas av en annan. Skillnaden i detta, hävdar den andra gruppen, består av att vid ett svartsjukemord är det en enskild man som ligger bakom samt att hans beteende fördöms av andra. Vid ett hedersmord är det flera involverade vid planeringen av att utföra dådet men att det oftast är en enskild person som fått i uppdrag att hålla i vapnet. Ofta är det den yngsta brodern i familjen som får i uppdrag att utföra dådet eftersom de vet att den får ett lindrigt straff, om den är minderårig. En annan skillnad vid detta dåd är att det inte fördöms av familjen eller släkten. Det tolkas istället som att man nu fått sin heder tillbaka, de betraktas som ”hjältar” och hyllas därmed.

När det finns två läger som drar åt olika håll, en som hävdar att det är kulturrelativism att flickorna berättar en historia för socialtjänsten att de är utsatta för att få fördelar och förnekar att problemet existerar medan den andra hävdar att det existerar och att ett flertal har mördats eller fått sitt liv begränsade i hederns namn kommer man inte längre i utvecklingen. Flickor och unga kvinnor med detta problem måste mötas med större förståelse. Att diskutera saker och ting i deras rätta bemärkelse är inte att ge främlingsfientliga grupper luft under vingarna. Diskuterar man inte detta glömmar man bort de utsatta och förmedlar ett budskap om att mänskliga rättigheter inte gäller dem utan endast vissa i samhället. Problemet sopas

under mattan. Det är ett samhällsproblem som bör lyftas fram och debatteras.

I sin bok refererar de los Reyes (2003) till Mikael Kurkiala som skrev i Dagens Nyheter den 20020306 om hedersmord och hederskulturen. Kurkiala har ett annat synsätt på problematiken än de los Reyes som uppger att kultur och tradition har betydelse för det hedersrelaterade våldet.

Kurkiala skriver:

För att undvika att se mordet på Fadime (och andra hedersmord) som ett kulturspecifikt uttryck finns alltså två huvudsakliga strategier att tillgå. För det första, att marginalisera händelsen så till den grad att den bara gäller en galen individ, eller, för det andra att generalisera händelsen så till den grad att den blir universell. Med andra ord: vi tillåts generalisera så länge generaliseringen inkluderar oss alla, lyckas vi inte med detta måste vi partikulera så att det bara gäller en individ eller en liten grupp som måste definieras som avvikande.

En viktig sak att komma ihåg och som måste lyftas fram är att inte alla flickor och unga kvinnor som denna uppsats handlar om är utsatta för det hedersrelaterade våldet.

De säkerhetsåtgärder som redogörs för här, sekretessmarkering, kvarskrivning är åtgärder som provas varje år eller vart tredje år. Fingerade personuppgifter är en annan åtgärd som provas vart 5 år för att utreda om det finns ett behov av dessa åtgärder.

Jag är kluven till en prövning av de 2 förstnämnda säkerhetsåtgärderna (sekretessmarkering/kvarskrivning) eftersom behovet av de vid HRV är livslångt, som min uppsats har visat. Vad avser fingerade personuppgifter och en helt ny identitet är den till gagn om vederbörande som beviljats detta får behålla det först och främst för sin trygghet, att inte oroa sig för att behöva övergå till det gamla och befara att bli uppsökt, samt att den kanske utbildat/arbetat under denna tid och därmed fått sina slutbetyg/intyg med den nya identiteten. Det skulle därmed innebära vid en övergång till den gamla identiteten att vederbörande inte längre kan använda dessa betyg eller intyg eftersom det tolkas som en annan person.

I proposition 1997/98:9 finns det förslag om att permanenta användandet av fingerade personuppgifter för att förenkla för den enskilde och för att den skall kunna känna trygghet, och inte som det är idag att behovet provas vart femte år (ibid). Än har dock ingen regering kommit fram till ett sådant beslut. Tidigare i år fick biträdande länspolismästare Ebba Sverne Arvill i uppdrag av justitieminister Beatrice Ask att utreda olika skyddsåtgärder som är lämpliga för att förstärka skyddet för personer som är utsatta för hot, trakasserier och/eller förföljelse.

Det är av vikt att den skyddade själv hanterar sina personuppgifter försiktigt. Utländska och inhemska erfarenheter visar att det ofta är den hotade själv eller dennes närstående som avslöjar sin nya adress och eventuellt sina nya personuppgifter (prop 2005/06:161). Det är olämpligt förutom att det inte går att köpa något på avbetalning eftersom man måste lämna namn, adress och personnummer. Att ha ett bibliotekskort, terminkort för skolresor, ett högkostnadsskydd kan röja sekretessen och måste därmed väljas bort för sin egen säkerhets skull. Det går inte heller att ansöka om personbevis via Skatteverkets servicetelefon utan den enskilde måste ta kontakt med den enskilde tjänstepersonen som är behörig att handlägga sådana ärenden. Det skydd som en sekretessmarkering innebär får inte gå till spillo genom dåliga rutiner eller bristande kunskap hos myndigheter som får del av markeringen och därmed personuppgifter (socialstyrelsen.se, maj 2005).

Bostadsorten får inte röjas på grund av en viktig men avslöjande information. Den enskilde tjänstepersonen som har flickan eller kvinnan som klient, måste tänka på att inte ha myndighetens stämpel när de skickar information till flickans familj eftersom de då avslöjar eventuell ny bostadsort eller att hon varit i kontakt med svenska myndigheter. Andra säkerhetsåtgärder är att den nya bostadsorten skyddas för både socialtjänsten och hennes familj. Hennes hemtelefonnummer skall även den vara hemlig för både socialtjänsten och hennes familj. Numret skall inte kunna synas på en nummerpresentatör. En mobiltelefon med ett kontantkort räcker för att socialtjänsten eller andra instanser ska kunna få kontakt med flickan. För flickans del är det dock viktigt att hon har förutom skyddade personuppgifter eller fingerade personuppgifter, en larmtelefon som hon skall kunna använda i akuta lägen. Flickor som endast söker kontakt för rådgivning av exempelvis socialtjänsten, polisen eller andra instanser skall ha möjlighet att ringa ett 020- nummer som inte syns på telefonräkningen.

Andra sätt att skydda dessa flickor och unga kvinnor är genom skyddade boenden som har tillkommit sedan flera uppmärksammade mord, som gjort att frågan tagits på större allvar av samhället. Livvaktsskydd erbjuds endast om det förekommer mycket allvarliga hot. Trygghetspaket, ett s.k. larmpaket (mobiltelefon med larmfunktion och positionsangivelse, bandspelare – telefonsvarare, trygghetstelefon med larmknapp, id och högtalare, akustiskt överfallslarm, pepparspray), upptränade hundar, skyddat boende och byte av bostad, vapen och tårgas samt besöksförbud, utan inbördes rangordning kan erbjudas. Installation av larm för person, bostad och fordon är ett annat sätt att skydda sig på. Ett annat är kameraövervakning av bostaden (prop. 1997/98:9). En del av dessa säkerhetsåtgärder är lagreglerade, andra fungerar som direktiv utifrån olika handlingsplaner. Det är dock kortsiktiga lösningar. Andra mer långvariga lösningar måste till för att underlätta dessa flickors och kvinnors vardag. Myndigheterna (socialtjänsten, polis, skola, sjukvård med flera) måste kunna samordna sina resurser över hela landet för att kunna erbjuda dessa flickor skydd långt hemifrån, en fristad långt hemifrån. Projekten som växer som ogräs idag måste omvandlas till permanenta för att man skall kunna ha långsiktiga lösningar, de skall drivas av samhället och inte av frivilliga organisationer som skall fungera som ett komplement, inte som en ersättare.

En användning av skyddade personuppgifter innebär en stor uppoffring och ett stort ingrepp i den enskildes privatliv och arbetsliv.

Det hedersrelaterade våldet såsom många andra sociala problem måste samhället arbeta med på alla nivåer. Regeringen, socialtjänst, polis, skolan, sjukvården, kriminalvården, arbetsförmedlingen, bostadsförmedlingar med flera måste samarbeta med varandra för att problematiken skall kunna motverkas.

Referenser

- Allmänna barnhuset. (2005). *Att möta flickor och pojkar i starkt patriarkala familjer – teori och praktik*. Stiftelsen Allmänna barnhuset: Stockholm
- Amnesty. (Online). (2006-). Stockholm. Amnesty. (2006, maj, 20)
- Berglind, J, Grundström & Lindelöf, C. (2003). *Regeringens insatser för utsatta flickor i patriarkala familjer – kartläggning av insatser och analys av synsätt*. (Rapport från socionomprogrammet). Mitthögskolan, Institutionen för socialt arbete, 831 25 Östersund
- Bergstrand, B-O, Bergstrand. J.(2006). *Socialsekretessen*. Kommunlitteratur: Höganäs
- Bremer, S, Brendler-Lindqvist. M, & Wrangsjö. B. (2006). *Ungdomar och hedersrelaterat våld – om transkulturellt behandlingsarbete*. Rädda Barnen: Stockholm
- Björktomt, S-B. (2005). *Unga kvinnor, frihet och heder – om socialt arbete och hedersrelaterat våld*. Ersta Sköndal högskola. Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie. 128 85 Sköndal
- Bolmstedt, Å. (2005). Som att lägga pussel. Socionomen
- Dahlqvist, A-L.(2003). *Sekretess inom rättsväsendet*. Norstedts Juridik AB. Stockholm
- de los Reyes. (2003). *Patriarkala enklaver eller ingenmansland- våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Integrationsverket, Box 633, 601 14 Norrköping
- Ekström, S. (2005) Vad mord vill säga. Johansson. K. (Red.). *Hedersmord - tusen år av hederskulturer*. Lunds Universitet:
- Eldén, Å. (2003). *Heder på liv och död - våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala Universitet: Uppsala
- Elektra. (Online). (2006-). Stockholm: Fryshuset. (2006, maj, 20)
- Flodmark, J. (1997). *Invandrar tjej i Sverige*. (Rapport från socionomprogrammet). Mitthögskolan, Institutionen för socialt arbete, 831 25 Östersund
- Gregow, T. (2006). *Sveriges Rikes lag*. Norstedts Juridik AB: Stockholm
- Jemteborn, A.(2005). *Å stå på sig på egna ben. En fallstudie om en flicka i en hederskultur och hennes motstånd mot att inordna sig efter släktens krav*. Institutionen för socialt arbete. Stockholms Universitet. 106 91 Stockholm
- Justitiedepartementet. (2003). *Regeringens insatser för ungdomar som riskerar hedersrelaterat våld*. Faktablad. Justitiedepartementet: Stockholm
- Justitiedepartementet. (2006). *Regeringens insatser för ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck*. Faktablad. Justitiedepartementet: Stockholm
- Kartläggning och analys av insatser för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för s.k.hedersrelaterat våld*. (2004). Länsstyrelsen i Östergötlands län
- Knutagård,H & Nidsjö, E. *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*. Rapport 2004:24. Länsstyrelsen i Skåne län: Malmö
- Koçturk-Runefors, T. (1991). *En fråga om heder - turkiska kvinnor hemma och utomlands*. Tidens förlag: Stockholm
- Norström, C & Sverne, T.(1983) *Insyn och hänsyn – om offentlighet och sekretess kring den enskildes person*. Skeab Förlag AB: Stockholm
- Nylén, L. (2003). *Våldsutsatta kvinnor- samhällets ansvar*. Heimer. G, Posse. B red NJA 1994:86. Rättsbanken. (-Online). (2006). Stockholm. (2006, November, 22)
- Hedersmord och hedersrelaterade brott. Studentlitteratur. Lund
- Handbok i hedersproblematiken*. (2005). Länsstyrelserna i Blekinge, Kalmar och Kronoberg.
- Pilar Reyes, P., Sterner., G, Lindberg., M, Lindsten, S & Johansson, L. (2004). Nationell rapport om skyddat boende. Länsstyrelsen i Stockholms län. Stockholm
- Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS). (2003) *Våld mot flickor – kultur, religion eller patriarkat*. Rapport från en konferens i Stockholm. Stockholm
- Rapport från riksdagens tvärpolitiska SRHR-grupp. (2006) *Är kärleken fri – Individens frihet*

– *religionens makt*. Riksdagens tvärpolitiska SRHR-grupp (Sexuell Reproduktiv Hälsa och Rättigheter). Stockholm

Regeringens propositioner. 1997/98:9 Skydd för förföljda personer, samordningsnummer Utbildningsdepartementet: Stockholm

Regeringens proposition 2000/01:79. Stöd till brottsoffer. Stockholm: Justitiedepartementet

Regeringens proposition 2005/06:161. Sekretessfrågor – skyddade adresser, m.m. Justitiedepartementet. Stockholm:

Rättsbanken. (online). (-2006). Stockholm: Info Torg AB. 2006, november 22).

NJA. 1994 s. 497

Sachs, L. (1984). Heder och skam om sociala relationer i Medelhavsområdet. Socialstyrelsen. Liber: Stockholm

Sandgren, C. (2006) *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare, ämne, material, metod och argumentation*. Norstedts Juridik AB. Stockholm

Schlytter, A. (2004). *Rätten att själv få välja*. Studentlitteratur: Lund

Shalmasi, S. (1998). *Våld i hederns namn*. (Rapport från socionomprogrammet). Mitthögskolan, Institutionen för socialt arbete. 831 25 Östersund

Sjögren, A.(2003). *Här går gränsen – om integritet och kulturella mönster i Sverige och Medelhavsområdet*. Arena: Värnamo.

Skoglund, M. (2004) Medling kan hjälpa vid hederskonflikt. *Socionomen*, s. Socialstyrelsen. (Online). (2005-). Stockholm: 2005, maj 20).

SOU 2003:99. Ny sekretesslag Del 1. Huvudbetänkande av offentlighets- och sekretesskommittén. Stockholm

SOU 2004:1. Ett nationellt program om personsäkerhet – slutbetänkande av personsäkerhetsutredningen. Statens offentliga utredningar. 106 47 Stockholm

Swanberg, L-K. (2002). *Hedersmordet på Pela – lillasystemen berättar*. Bokförlaget DN: Stockholm

Utsatta flickor i patriarkala familjer – om behov av skyddat boende och andra insatser. (2002). Länsstyrelsen i Skåne län

Wikan, U. (2004). *En fråga om heder*. Ordfront: Stockholm

Åström, S. & Alas, C.(2004). Tro, hopp och kärlek- arrangerade äktenskap i nya kontexter- kvinnors mening om deras arrangerade äktenskap. Mitthögskolan. 831 25 Östersund

Tidningsartiklar

Aftonbladet. 4 augusti, 1998

TV-dokumentärer

Marianne Spanner. Dokument inifrån, efter mordet på Fadime. oktober 2002. SVT

Johan Åsard. Dokumentären om Pela. september 2002. TV4

Bilagor:

Författningar

SFS 1980:100

Sekretesslag (1980:100)

1 kap. Inledande bestämmelser

3 § Gäller enligt denna lag sekretess för uppgift som förekommer hos viss myndighet, får uppgiften inte röjas för annan myndighet i andra fall än som anges i denna lag eller i lag eller förordning till vilken denna lag hänvisar.

Vad som sägs om myndighet i första stycket, 5 § 13 och 14 kap. samt i särskilda bestämmelse i denna lag om överföring av sekretess mellan myndigheter gäller också i förhållandet mellan olika verksamhetsgrenar inom samma myndighet, när de är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra.

Uppgift för vilken sekretess gäller enligt denna lag får inte röjas för utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation annat än om utlämnande sker i enlighet med särskild föreskrift därom i lag eller förordning eller om uppgiften i motsvarande fall skulle få utlämnas till svensk myndighet och det enligt den utlämnande myndighetens prövning står klart, att det är förenligt med svenska intressen att uppgiften lämnas till den svenska myndigheten eller mellanfolkliga organisationen. Lag (1982:1106).

7 kap. Sekretess med hänsyn främst till skyddet för enskilds personliga förhållanden

1 § Sekretess gäller hos myndighet för uppgift som rör enskilds hälsa eller sexualliv, såsom uppgifter om sjukdomar, missbruk, sexuell läggning, könsbyte, sexualbrott eller annan liknande uppgift, om det måste antas att den enskilde eller någon närstående till den enskilde kommer att lida betydande men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte för uppgift som förekommer i sådant mål eller ärende som anges i 9 kap. 15 § eller för sådan uppgift som avses i 9 kap. 16 § första stycket sista meningen och 9 kap. 17 § andra stycket andra meningen. Sekretessen gäller inte heller för uppgift som tas in i ett beslut.

Sekretessen enligt första stycket tillämpas inte, om någon annan sekretessbestämmelse som ger ett starkare skydd för uppgiften är tillämplig hos myndigheten.

Om en uppgift som omfattas av sekretess enligt första stycket omfattas av sekretess även enligt en annan paragraf i denna lag och uppgiften enligt en bestämmelse i den paragrafen får lämnas till en annan myndighet eller till enskild, skall den bestämmelsen gälla.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år. Lag (2006:854).

1 a § Sekretess gäller hos myndighet för uppgift om enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, enskilds telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med den enskilde och för motsvarande uppgifter om anhöriga till den enskilde, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon

honom eller henne närstående kan komma att utsättas för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år. Lag (2006:854).

7 1 b § Sekretess gäller hos myndighet för uppgift om kopplingen mellan de fingerade personuppgifter som en enskild har medgivande att använda enligt lagen (1991:483), om fingerade personuppgifter och den enskildes verkliga personuppgifter, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider men.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år. Lag (2006:854).

7 4 § Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider men. Sekretessen gäller dock inte beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om slutna ungdomsvård. Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild som uppnått myndig ålder om förhållanden av betydelse för att denne skall få vetskap om vilka hans eller hennes biologiska föräldrar är.

7 5 § Sekretessen enligt 4 § såvitt angår uppgift om underårigs vistelseort gäller också i förhållande till den underåriges föräldrar eller annan vårdnadshavare, om den underåriga har omhändertagits eller vårdas enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med omhändertagandet eller vården.

Beträffande anmälan i ärende om ansvar eller behörighet för personal inom kommunal hälso- och sjukvård gäller sekretess om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom eller henne närstående lider betydande men om uppgiften röjs. Lag (2005:127)

7 28 § Sekretess gäller i ärende om byte av namn för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år. Lag (1989:171).

SFS 1991:481 **Folkbokföringslag (1991:481)**

16 § En person som av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier på annat sätt, får vid flyttning medges att vara folkbokförd på den gamla folkbokföringsorten (kvarskrivning). Kvarskrivning kan ske endast efter ansökan från den enskilde.

Kvarskrivning får medges endast om den enskildes behov av skydd inte kan tillgodoses genom besöksförbud eller på annat sätt

Kvarskrivning får även avse den utsatte personens medflyttande familj. Lag (1997:989).

17 § Kvarskrivning får medges för högst tre år i taget.
När det inte längre finns skäl för kvarskrivning skall den upphöra.

För utredning av frågor om kvarskrivning får Skatteverket anlita biträde av polismyndighet.
Lag (2003:657).

21 § Den som oavbrutet under två år saknat känt hemvist avregistreras från folkbokföringen som obefintlig. Den som folkbokförs med fingerade personuppgifter skall avregistreras såvitt avser de tidigare uppgifterna.

SFS 1991:483

Lag (1991:483) om fingerade personuppgifter

1 § En folkbokförd person som riskerar att bli utsatt för allvarlig brottslighet som riktar sig mot dennes liv, hälsa eller frihet kan få medgivande att använda andra personuppgifter om sig själv än de verkliga (fingerade personuppgifter). Ett medgivande får begränsas till viss tid.

Medgivande att använda fingerade personuppgifter får inte lämnas om personen kan beredas tillräckligt skydd genom kvarskrivning enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) eller på annat sätt.

Ett medgivande att använda fingerade personuppgifter får även ges åt en familjemedlem till en person som avses i första stycket, om personerna varaktigt bor tillsammans. Lag (1997:988).

2 § Medgivande att använda fingerade personuppgifter lämnas av Stockholms tingsrätt.

Ansökan om medgivande görs av Rikspolisstyrelsen efter framställning från den som vill använda fingerade personuppgifter.

I ansökan till tingsrätten skall Rikspolisstyrelsen ange varför kvarskrivning eller någon annan mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Lag (1997:988).

3 § Rikspolisstyrelsen skall avslå en framställning enligt 2 § andra stycket, om styrelsen anser att det inte är sannolikt att ett medgivande att använda fingerade personuppgifter kommer att lämnas.

Om Rikspolisstyrelsen har avslagit en framställning får den enskilde själv ansöka hos tingsrätten om medgivande att använda fingerade personuppgifter. Lag (1997:988).

4 § En person som begär eller har fått medgivande för egen del, får även göra en framställning eller ansöka om medgivande för ett barn som personen är vårdnadshavare för och varaktigt bor tillsammans med, om syftet är att ge skydd mot den andre vårdnadshavaren. Lag (1997:988).

5 § En myndighet skall på begäran lämna Rikspolisstyrelsen upplysning om en person som förekommer i ett ärende enligt denna lag. Lag (1997:988).

att använda andra fingerade personuppgifter har lämnats, skall Rikspolisstyrelsen skyndsamt se till att den person som har fått medgivandet registreras inom folkbokföringen med de fingerade uppgifter som styrelsen efter samråd med den enskilde bestämmer.

De fingerade personuppgifterna skall bestämmas och registreras på ett sådant sätt att det inte därav framgår vem det är som använder uppgifterna. Lag (1997:988)

6 § Om ett medgivande att använda fingerade personuppgifter har lämnats, skall Rikspolisstyrelsen skyndsamt se till att den person som har fått medgivandet registreras inom folkbokföringen med de fingerade personuppgifter som styrelsen efter samråd efter samråd med den enskilde bestämmer.

De fingerade personuppgifterna skall bestämmas och registreras på ett sådant sätt att det inte framgår vem det är som använder uppgifterna. Lag (1997:988).

7 § Rikspolisstyrelsen skall bistå den som har fått medgivande att använda fingerade personuppgifter vid kontakter med andra myndigheter och i övrigt lämna den hjälp som krävs, om den enskildes hjälpbehov inte kan tillgodoses på annat sätt. Lag (1997:988).

8 § Om den som har fått medgivande att använda fingerade personuppgifter skriftligen anmäler hos Rikspolisstyrelsen att medgivandet inte längre behövs, skall detta efter ett beslut av Rikspolisstyrelsen upphöra att gälla.

Om det finns synnerliga skäl får Rikspolisstyrelsen hos Stockholms tingsrätt ansöka om att ett medgivande att använda fingerade personuppgifter skall upphöra att gälla. Lag 1997:98).

9 § När ett medgivande att använda fingerade personuppgifter har upphört att gälla skall Rikspolisstyrelsen underrätta Skatteverket om detta. Verket skall skyndsamt se till att de fingerade uppgifterna inte längre används inom folkbokföringen. Verket skall göra de ändringar i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet som krävs.

Sedan Rikspolisstyrelsen har underrättat Skatteverket om den enskildes anmälan enligt 8 § första stycket får denne använda de fingerade uppgifterna fram till dess verket har registrerat ändringarna i folkbokföringsdatabasen men inte för tid därefter. Lag (2003:700).

SFS 1982:670

Namnlag (1982:670)

11 § Den som vill byta sitt efternamn till ett nybildat efternamn eller till ett efternamn som inte kan förvärfvas enligt 1--10 §§ kan göra ansökan om tillstånd till bytet hos patent- och registreringsverket. Den som en gång har bytt efternamn efter en sådan ansökan får på nytt byta efternamn på detta sättet endast om det finns särskilda skäl.

Avser sökningen ett barn under 18 år, kan patent- och registreringsverket som villkor för namnbytet uppställa att domstol har funnit att detta är förenligt med barnets bästa.

Med byte av efternamn enligt denna paragraf jämställs ändring av efternamns stavning.

33 § Tillägg, ändring eller strykning av förnamn kan i andra fall än som avses i 30--32 §§ ske efter ansökan hos patent- och registreringsverket, om det finns särskilda skäl.

Ansökan hos patent- och registreringsverket

39 § Ansökningar hos patent- och registreringsverket skall göras skriftligen. De skall innehålla uppgift om sökandens postadress och om skälen för ansökningen. Till ansökningen skall fogas ett personbevis.

Sökanden skall betala ansökningsavgift. Regeringen bestämmer avgiftens storlek. Lag (1991:493).